

Onsdagen den 17 maj

Kl. 19.30

Regional utveckling

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Regional utveckling (förs.)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:23.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Efter riksdagsmarschen runt Skeppsholmen och Kastellholmen som ett 70-tal ledamöter och tjänstemän företog under middagspausen i Riksdagens idrottsklubbs regi och med Korpen och Svenska gångförbundet som medarrangörer är vi nu beredda att återuppta diskussionen om frågorna kring regionalpolitiken.

Att arbetsmarknadsutskottet avstyrkt vår motion och andras motioner om en utvidgning av stödområdet är väl i och för sig inte överraskande. Det har som bekant hänt tidigare. Men jag tycker att utskottet den här gången mer ingående borde ha penetrerat problemen i de delar av landet som berörs i motionerna. Inte minst gäller detta de norra delarna av Uppland, vilka jag och mina partikamrater på Uppsalalänsbanken anser bör införlivas i det allmänna stödområdet.

Vi har i tidigare motioner pekat på sårbarheten hos de norduppländska bruksorterna med endast en tung basindustri vid en konjunkturedgång. Rationaliseringen inom stålindustrin har varit nödvändig, men den har lett till en successiv minskning av antalet anställda. Genom produktutbyten har man visserligen blivit starkare tillfälligt i fråga om vissa produktionsgrenar, men då dessa i stället blivit färre har känsligheten ökat vid konjunktursvängningar.

Det har i många år talats om strukturomvandlingen inom stål- och skogsindustrin. Utredningarna som företagits har lagt grunden till de stora förändringar som nu är på gång. Tidigare har vi i Norduppland fått kännas vid de negativa effekterna av tekoindustrins omstrukturering, och vi hyser nu berättigad oro för de nackdelar som de nya stålföretagen kan medföra. Såväl det nya Svenskt Stål AB som det planerade specialstålföretaget berör orter i Norduppland. Ingen vet ännu hur de nya koncernbildningarna kommer att påverka sysselsättningen i orter som Söderfors, Dannemora och Österbybruk. Vi befarar att det i bästa fall blir fråga om mindre inskränkningar.

Om man tar hänsyn till stålbranschens tidigare negativa utveckling på dessa orter, så närmar man sig den absoluta bottengränsen. Dessa samhällen

tål nämligen ingen ytterligare beskärning av sin industrisysselsättning om de skall kunna fortsätta att verka som livskraftiga bostads- och servicecentra.

Om vi därtill lägger det prekära läget för träindustrin i Karlholm, stoppet för kärnkraftsutbyggnaden i Forsmark och problemen inom andra områden, så är faktiskt situationen för Norduppland, som vi ser det, mycket allvarlig. De befintliga företagen behöver stimulans och hjälp till investeringar för att de skall kunna leva vidare. Därutöver behöver man nyetableringar av olika slag. Det är därför vi har motionerat om att Tierps, Östhammars och Älvkarleby kommuner skall ingå i stödområdet.

Hur ser det då ut i de tre kommunerna? Tierp har stora glesbygdsområden, vilket medför höga kostnader för den kommunala servicen, exempelvis beträffande transportförsörjningen och skolväsendet. Tätortsbefolkningen uppgick 1975 till 63 %, medan riksgenomsnittet låg på 82,7 %. Kommunen har en ogynnsam åldersstruktur som medför betydande kostnader för äldreomsorgen. Befolkningsutvecklingen är klart negativ, vilket gör att Tierp har svårt att fylla funktionen som centralort för norra Uppland. Utdebiteringen är så hög som 30:20 per skattekrona, varav den primärkommunala delen är 17 kr. Skattekraften är 82,7 % av medelskattekraften i riket.

Uppsala läns norra delar har i många hänseenden en karaktär som liknar södra Norrlands och har i stort sett samma problem. Men då jämförliga Norrlandskommuner åtnjuter garanterade skattebidrag intill 100 % eller mer, får t. ex. Tierp bara 95 %.

Liksom det övriga Norduppland har Östhammars kommun en ogynnsam näringsgeografisk struktur. Utdebiteringen är även här mycket hög, 30:40, varav den primärkommunala delen uppgår till 17 kr. Skattekraften är också låg, blott 81 % av riksgenomsnittet. Åldersstrukturen är extremt ogynnsam, och det finns stora glesbygdsområden. Åtta mindre tätorter och en omfattande fritidsbebyggelse ökar påfrestningen på den kommunala ekonomin.

Hög utdebitering, 30 resp. 17 kr., svag skattekraft, ogynnsam åldersstruktur och negativ befolkningsutveckling är även kännetecknande för Älvkarleby kommun. Därtill kommer den ogynnsamma näringslivsstrukturen och näringslivsutvecklingen.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med flera exempel på de norduppländska problemen. De är väl så stora som de problem många kommuner har att brottas med inom stödområdet. Den negativa utvecklingen måste bromsas och kraftåtgärder sättas in för att man skall kunna rädda sysselsättningen på längre sikt.

Den offentliggjorda arbetsförmedlingsstatistiken för april understryker på ett eftertryckligt sätt vad jag här har sagt. I slutet av månaden fanns vid förmedlingarna i Uppsala län 1 893 personer registrerade som arbetslösa, vilket är 806 fler än i april förra året. Antalet sysselsatta i beredskapsarbeten var 1 358, varav 900 ungdomar under 25 år. De hundratals anställda i Forsmark som får sluta på grund av regeringens minst sagt underliga energipolitik skulle ju få ersättningsarbeten, och regeringen ställde 100 milj. kr. till förfogande för detta. Energiministerns förmodan att dessa arbeten snart skulle komma i gång har inte infriats. Vissa projekt kommer förmod-

ligen inte i gång förrän i höst eller under nästa år. Hittills är det bara ett fåtal av de friställda i Forsmark som kunnat beredas plats i något av ersättningsarbetena. Till detta kommer att sysselsättningssituationen i stort för byggnadsarbetarkåren i länet är synnerligen besvärlig. Extraordinära insatser är därför på sin plats.

Jag lyssnade tidigare på eftermiddagen på Oswald Söderqvist, som också i sitt anförande berörde de norduppländska problemen, och jag kan väl hålla med om att en hel del av vad han sade är riktigt. Men av någon outgrundlig anledning försökte han att lägga ansvaret för vad som skett i Norduppland på den förra socialdemokratiska regeringen. De har drivit fram storföretagen, sade han bl. a. Sanningen att säga har vi varit glada över att vi har haft dessa storföretag. Däremot har vi ställt oss skeptiska till de fusioner och ägarbyten som på senare år har ägt rum. Den socialdemokratiska regeringen kan väl inte gärna få skulden för detta eller för den internationella nedgången inom bl. a. stålindustrin. Men det är nu som vi börjar se konsekvenserna av struktur-omvandlingen inom stålindustrin, och det är nu som kraftåtgärder måste sättas in för att vi skall kunna möta framtiden och dess problem. Jag tycker att det skorrar litet falskt när vpk säger sig ömma för sysselsättningen i Norduppland samtidigt som vpk är en så enveten motståndare till just kärnkraften, som skulle ha löst många av de här problemen för lång tid framåt.

Nu har som sagt arbetsmarknadsutskottet inte närmare gått in på de norduppländska problemen. Man hänvisar kort och gott till den regionalpolitiska propositionen som skall komma under våren 1979 och där bl. a. frågan om stödområdesprincipen skall tas upp. Jag kan förstå att utskottet därför inte nu är berett att vidga stödområdesgränserna, men nog borde utskottet ändå ha haft något att säga om det besvärliga norduppländska sysselsättningsläget.

I anslutning till en annan motion hänvisar utskottet till den s. k. Nordupplandsgruppen. Arbetsgruppen i all ära, men man måste också ha resurser om det skall bli något resultat. Jag håller med de socialdemokratiska utskottsledamöterna som i det särskilda yttrandet säger att utskottsmajoriteten tycks hysa en överdriven tilltro till dessa särskilda grupper. För att man skall kunna lösa de långsiktiga sysselsättnings- och strukturproblemen måste en utveckling av det nuvarande näringslivet ske och kompletteras eller ersättas med nya verksamheter. Närmast till hands ligger då verksamheter som inriktas på vidareförädling av stål- och träprodukter.

Utskottets talesman Eva Winther sade under förmiddagens debatt att regeringen satsar på att hitta nya och andra jobb när det på grund av strukturomvandlingen och andra orsaker blir nedskärning i företagen. Jag vill säga till Eva Winther att regeringen är välkommen att satsa på Norduppland och visa att den menar allvar med detta.

I detta anförande instämde Hans Alsén (s) och Arne Gadd (s).

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Det är nu 320 år sedan Skåne med våld införlivades med Sverige. Med tanke på de våldsamma stridigheter som präglade de första årtiondena av det svenska väldet var det inte så märkligt att Skåne till en början från Stockholmshorison betraktades och behandlades något styvmoderligt.

Betydligt märkligare är det när man i dag, efter bortåt 300 års lojal skånsk anslutning till Sverige, från ett sydligt perspektiv ibland tycker sig kunna skönja kvardröjande inslag av styvmoderlighet i den rikspolitiska behandlingen av skånska intressen.

Sysselsättningsproblemen är akuta, och Malmöhus län är enligt senaste tillgängliga siffror det län som har högst arbetslöshet i landet, drygt 9 000 i slutet av april. Landskapet som helhet kan fortfarande redovisa en viss folkökning. Men framtidsutsikterna är allt annat än ljusa. Den folkrikaste kommunen, Malmö, har sedan flera år en stark folkminskning, 13 000 personer sedan 1973. Hittills har en stor del av de utflyttande malmöborna kunnat bosätta sig i den närmaste regionen. Men enligt färska signaler från regeringshåll är det ju nu meningen att skåningar över lag skall behöva finna sig i flyttning på bortåt 15 mil – en sträcka som innebär utflyttning utanför landskapet, dvs. en form av folkomflyttning som vore begriplig om än ej försvarlig, framstår som både absurd och omänsklig och dessutom sannolikt strider mot internationell lag som ju i enlighet med 1949 års Genèvekonvention om skydd mot civilbefolkningen i ockuperade områden förbjuder framtvungade folkomflyttningar.

Tyvärr måste man konstatera att staten inte blott genom uttalanden från enskilda statsråd utan också på en del andra sätt har skapat oro i landskapet. Förändringarna i försvarets fredsorganisation har skapat betydande problem. Den nya försäkringsrätten, som logiskt borde ha kunnat förläggas till Malmö, hamnade utanför landskapet. Medan andra regioner har fått ett tillskott genom statlig regionalpolitik är snarare motsatsen fallet här, i varje fall när det gäller stora delar av Malmö.

Och när statligt stöd till skånskt näringsliv ibland faktiskt utgår tar man sig ofta för pannan och undrar vilka synder som har motiverat detta öde.

Ett exempel är Tricoscand i Malmö. Under ett och ett halvt år lyckades en uppenbart inkompetent företagsledning få ut 25 miljoner i statspengar. Men när några anställda efter konkursen ville ta över en del av företaget fick de inte loss ens 2 miljoner från staten. 380 anställda förlorade sina jobb. Många av dem står fortfarande, efter snart ett år, utan arbete.

Ett annat exempel är varven. Jag skall inte gå in i detalj på den frågan nu. Riksdagen kommer att få anledning att återkomma till den frågan flera gånger i år. Jag vill bara konstatera att någon nedläggning inte kan komma i fråga när det gäller vare sig Kockums eller Öresundsvarvet. Det hade varit till fördel för regionen, för att uttrycka sig mildt, om också centralt placerade varvsutredare hade haft detta som en självklar utgångspunkt för sitt arbete och om den statliga politiken tidigare hade präglats av ett långsiktigare perspektiv så att varven och de berörda kommunerna hade kunnat få bättre arbetsro och

stabilare planeringsunderlag.

Listan på skånska vedermödor kunde göras betydligt längre.

Det handlar om försämrade SJ-service, otrygghet på Österlen med anledning av hoten mot miljön, ovissheten och oklarheten om de framtida förbindelserna över Öresund, lokalradions sändningssvårigheter och mycket annat.

Mot den bakgrunden har folkpartiets ledamöter från Skåne i en motion krävt tillsättande av en särskild Skånedelegeration med uppgift att verka för samordnad sysselsättningsplanering i landskapet och fungera som forum för överläggningar om frågor som berör de båda länen. Liknande delegationer finns för Norrbotten, Göteborg och Värmland. Men arbetsmarknadsutskottet avvisar tyvärr vårt krav. Utskottet motiverar sin hållning i huvudsak med två argument. Man menar att sysselsättningsfrågorna i första hand skall behandlas inom länsplaneringen, och det är i och för sig riktigt. Men poängen i vår motion är ju att det handlar om två län och att det därför behövs ett samordnande organ av samma typ som finns i flera andra regioner.

Utskottet hänvisar vidare till att varvspropositionen kommer att behandla de skånska sysselsättningsproblemen "i ett större perspektiv". Det är ett betydligt relevantere och intressantare argument. Och under förutsättning att så verkligen kommer att ske kan jag därför godta att varvspropositionen inväntas innan ett större grepp på de skånska regionalproblemen tas.

Men jag vill starkt betona att Skåne inte kan finna sig i någon form av styvmoderlighet i den rikspolitiska behandlingen. Skåningar måste ha samma rätt att växa upp, bo och arbeta i sin hembygd som befolkningen i andra delar av landet. Någon utarmning av skånskt näringsliv och någon påtvingad utflyttning från landskapet kommer vi inte att acceptera.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! I motionen 1357 har vi socialdemokrater på Gävleborgsbänken yrkat att Hofors och Ockelbo kommuner bör införlivas med det allmänna stödområdet.

Det rätta vore att hela Gävleborgs län inlemmades i det allmänna stödområdet, men vi har avstått från att ställa detta yrkande i år mot bakgrund av att vi ser det som mest angeläget att Hofors och Ockelbo – med hänsyn till dessa kommuners speciella situation – ägnas särskild uppmärksamhet.

När det gäller situationen i Hofors, så har invånarantalet gått ned med mer än 10 % under 1970-talet. Jag har studerat statistiken över befolkningsförändringen under 1977 och funnit att Hofors kommun, som minskade med 240 personer eller ca 1,7 %, tillhör de kommuner som minskade mest i landet under detta år. Endast två kommuner hade en högre befolkningsminskning, nämligen Olofström och Jokkmokk.

En sådan kraftig befolkningsminskning på kort tid borde utskottet ha tagit i beaktande på ett annat sätt än man nu gjort vid behandlingen av vår motion. Gör inget snabbt för att ändra den mycket oroande trenden är jag rädd för att det kan bli rena katastrofen för Hofors kommun.

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

Under de senaste månaderna efter det att vår motion skrevs har situationen ytterligare förvärrats och kan innebära att befolkningsminskningen fortsätter, i värsta fall i ännu högre takt än vad som hittills har skett under 1970-talet.

Denna dystra framtidstro bygger jag på det faktum att den mer än 300-åriga hyttan och dess flamma nu har slocknat. Därmed miste ca 180 hyttarbetare sina gamla jobb.

Samtidigt slog man även igen angränsande anläggningar till hyttan, bl. a. gruvan och järnsvampstillverkningen, på obestämd tid. När man kommer att köra i gång dessa anläggningar igen är, enligt vad jag har inhämtat, beroende på den planerade sammanslagningen mellan SKF-Stål, Fagersta och Uddeholm. Om den sammanslagningen inte kommer till stånd innebär det att sammanlagt ca 300 arbetsplatser försvinner vid det helt dominerande företaget inom kommunen.

Såvitt jag vet ligger avgörandet om sammanslagningen nu hos regeringen. Men vad jag kan förstå, så är intresset för att gå in med statliga medel i tillräcklig omfattning ej så stort att man kan anse att fusionen mellan de tre företagen kommer att ros i land.

Det är många anställda inom specialstålindustrin som i dagens läge känner sina anställningar hotade och vars öde nu ligger i regeringens händer.

Kan jobben ej räddas för de ca 300 anställda som nu går kvar med statligt sysselsättningsstöd vid SKF:s anläggningar i Hofors, så innebär det att kommunen förlorar ca 1 000 arbetstillfällen under en tioårsperiod. Det rör sig om ett bortfall på mer än 15 % av den totala sysselsättningen i kommunen.

De arbetstillfällen som hittills har försvunnit i Hofors har lett till en utflyttning på ca 2 500 personer.

Samtidigt som allt fler arbetstillfällen försvinner, så ser vi hur ungdomsarbetslösheten ökar. Enligt den senaste uppgiften jag har fått är det i dag 125 ungdomar som saknar arbete. Det är i det närmaste utsiktslöst för kvinnorna att få något jobb.

Av gjorda undersökningar vet vi att det rör sig om minst 300 kvinnor som skulle vilja ha sysselsättning i någon form.

Stora ansträngningar har gjorts av Hofors och Ockelbo kommuner, inte minst ekonomiskt, för att skapa fler sysselsättningstillfällen, men beklagligt nog har de gjorda satsningarna ej gett den effekt man har kunnat hoppas på.

De möjligheter till utnyttjande av ett begränsat statligt lokaliseringssstöd som finns inom den s. k. grå zonen är i och för sig värdefulla, men ej tillräckliga för att lösa de problem som föreligger i de båda kommunerna.

Även om den planerade sammanslagningen mellan de tre stålbruken skulle lyckas och få ett positivt resultat på sysselsättningseffekten, så kommer detta ej att få en sådan omfattning att det blir tillräckligt på längre sikt.

Enligt de beräkningar som gjorts i Länsplanering 1977 skulle det, med bibehållet krav på full sysselsättning, behövas ytterligare drygt 1 200

arbetstillfällena fram till 1985 om man skall nå det befolkningstal som enligt statsmakterna bör vara riktpunkt för planeringen i Hofors kommun.

Av vad jag tidigare har sagt är det väl mest realistiskt att tro att den dominerande industrin i Hofors i bästa fall kan bibehålla den nuvarande sysselsättningsnivån.

För att nå målet full sysselsättning behövs det alltså andra åtgärder. Enligt min mening kan man för dagen ej se någon annan åtgärd än att utöka möjligheterna till statligt lokaliseringsstöd och andra statliga stöd som kan åtnjutas inom det allmänna stödområdet. För Ockelbo kommun är det mycket angeläget att fler industriarbeten skapas emedan jord- och skogsbruk utgör en stor andel av förvärvsverksamheten.

Befolkningsstrukturen i Ockelbo är mycket ogynnsam genom att drygt 22 % av befolkningen är 65 år och däröver.

Ett utökat antal sysselsättningstillfällen, som skulle ge ungdomen möjlighet att stanna kvar i Ockelbo kommun, är därför också mycket angeläget för att påverka befolkningsstrukturen i rätt riktning.

I motionen 810, undertecknad av Wivi-Anne Cederqvist och mig, tar vi upp frågan om behovet av ökat differentierat näringsliv i Gästrikland.

Jag har tidigare påtalat behovet av ett differentierat näringsliv inom Hofors kommun. Hur angeläget detta är visar med all tydlighet det förhållandet att drygt 90 % av de industrisysselsatta är anställda inom den dominerande stålindustrin på orten.

I Sandviken, som också är ett typiskt enföretagssamhälle, är drygt 80 % av de industrisysselsatta anställda vid Sandvik AB. För att nå upp till riksgenomsnittet när det gäller förvärvsintensiteten bland kvinnor finns det i Sandvikens kommun behov av ytterligare ca 1 200 sysselsättningstillfällen för kvinnor. Sandvik AB har redovisat ett behov av att minska antalet sysselsatta inom företaget. Till detta bör staten ta stor hänsyn vid bedömningen av företags nyetablering eller lokalisering så att man kan uppnå ett differentierat näringsliv även inom Sandvikens kommun.

I Ockelbo kommun är behovet av ett differentierat näringsliv minst lika stort, inte minst för att skapa möjligheter för kvinnor att få sysselsättning. Behovet av arbetstillfällen för kvinnor kan jag bäst beskriva genom att nämna att förvärvsintensiteten bland kvinnor i Ockelbo kommun är lägst i hela länet med 29 % mot 37 % för länet i dess helhet.

Jag kan med beklagande konstatera att utskottets majoritet med några få rader gått förbi det bekymmersamma läge som Gästrik kommunerna befinner sig i när det gäller denna fråga. Enligt min mening är det ej tillräckligt att hänvisa till de arbetsgrupper som fått i uppgift att se över situationen på orter med specialstålindustrier. Någon viljeinriktning borde man ha kunnat redovisa.

Att i dagens läge få något gehör för ett yrkande om bifall till vår motion anser jag utsiktslöst, varför jag avstår från detta. Men jag lovar att återkomma i denna fråga vid ett annat tillfälle.

Herr talman! När det gäller regionalpolitiken i övrigt vill jag instämma i vad som sagts av de socialdemokratiska reservanterna tidigare under dagen.

I detta anförande instämde Axel Andersson (s) och Wivi-Anne Cederqvist (s).

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I motsats till praktiskt taget alla talare före mig här i dag skall jag inte klaga över situationen i mitt län. Alla vet ju ändå att Kopparbergs län är ett av de svårast drabbade områdena redan nu. Och skulle stålkrisen slå fullt ut krävs extraordinära åtgärder – det har vi redovisat i andra sammanhang. Från socialdemokratiskt håll kommer vi att göra oss påminda även i fortsättningen i skilda sammanhang. Det är alltså inte ett bevis på att vi är nöjda då vi socialdemokrater från Kopparbergs län inte deltar i klagandena över hur vi har det i länet. Vi har framfört synpunkter i andra sammanhang och återkommer.

Därför, herr talman, hoppas jag att kammaren förlåter mig om jag i dag har begärt ordet för att rent allmänt säga några ord med anledning av ett par motioner, 1977/78:608 och 616, som också behandlas i utskottsbetänkandet och som tar upp frågan om försök med stöd till upprustning eller uppförande av uthyrningsstugor. Utskottet avstyrker motionsyrkandena med hänvisning till de förslag till stöd bl. a. till uthyrningsstugor som lagts fram i propositionen 1977/78:113, som jordbruksutskottet behandlat i sitt betänkande 1977/78:22. Utskottet menar att de krav som ställts i dessa motioner i huvudsak skulle vara tillgodosedda med vad riksdagen beslutat i anslutning till propositionen 113. Det beslutet är i och för sig bra för dem som kan komma i åtnjutande av stödet, men det gällde stöd till investeringar i lantbruksföretag och verksamheter som kan ingå som en del i en yrkeskombination vid sådana företag.

Den sysselsättningssituation som råder i många glesbygder är dock sådan att även andra än ägare av jordbruksföretag borde kunna få stöd för att satsa på såväl upprustning av stugor som nybyggnad av fritidshus för uthyrning. Det är mycket svårt att finna tillfredsställande lösningar på sysselsättningsproblemen i glesbygderna, och därför är det angeläget att man på allt sätt söker finna vägar som ger människorna sysselsättning och ekonomiskt utbyte så att de kan bo kvar.

Som jordbruksutskottet framhållit i sitt betänkande nr 22 är det angeläget att man genom en aktiv regionalpolitik tar till vara alla realistiska sysselsättningsstillfällen för att åstadkomma en önskvärd utveckling i de utpräglade glesbygdsområdena. Det är angeläget, inte minst för att skapa sysselsättning för kvinnor, att förutsättningar för turismen utvecklas och att man den vägen kan skapa komplettering av sysselsättning och inkomster för familjerna. Kan stöd till uthyrningsstugor skapas för även andra än jordbruksföretag skulle det betyda mycket som tillskott för människor på orter där det råder en klar undersysselsättning.

Nu inser jag det lönlösa i att ställa yrkanden mot ett enigt utskott, inte

minst med tanke på att riksdagen också nyligen på ett enigt jordbruksutskotts förslag fattat beslut om stöd till investeringar i lantbruksföretag, där stuguthyrning skall ingå.

Jag tar också fasta på vad jordbruksministern sagt i propositionen 113: "I avvaktan på den samlade prövning av behovet av åtgärder i glesbygderna som kommer att göras i samband med regeringens förslag om regionalpolitiken våren 1979 anser jag att detta stöd bör begränsas till verksamheter som primärt har anknytning till jord- och skogsbruksföretag."

Jag ställer således inget yrkande i dag, men jag kommer att noggrant följa det förslag om regionalpolitiken som skall läggas fram våren 1979. Jag anser att förslag då måste finnas med om ekonomiskt stöd åt andra än lantbruksföretag till upprustning och nybyggnad av fritidshus för uthyrning. Andra människor som är fast bosatta särskilt i fjällkommunerna och som äger och bebod gård måste kunna ges samma möjligheter som lantbruksföretag, detta för att skapa en levande landsbygd och ge fler människor sysselsättning och ekonomiskt underlag för att bo kvar.

Självfallet är vi motionärer beredda att återkomma snare för att försöka nå våra syften.

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Under behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande gällande regional utveckling har vi i dag lyssnat till inlägg från snart sagt hela vårt lands olika delar. Även om Norrbottens län har den mindre avundsvärda lotten att toppa listan när det gäller sysselsättningsproblem så kommer vi i Kalmar län tyvärr också mycket högt när det rör dessa problem. Vi ser också en oroande tendens till försämringar, vilket gör att vi vill uppmärksamgöra statsmakterna i tid för att därigenom om möjligt påverka utvecklingen i rätt riktning.

Jag har begärt ordet, herr talman, närmast för att beröra två motioner som gäller Gotland och Kalmar län, nämligen motionen 811 om tillsättande av en Gotlandsdelegation med uppgift att lägga fram en plan för Gotlands utveckling samt motionen 828 om lokalisering av statlig verksamhet till Kalmar län.

I Gotlandsmotionen har vi motionärer pekat på en rad faktorer som borde samordnas för att man skall få bästa möjliga lösningar. Jag skall inte här trötta kammarens ledamöter med att föredra dem. De finns i motionen. Vi beklagar att utskottet inte funnit anledning till någon åtgärd. Hittills har, som vi har påtalat i motionen, inte någon inträngande analys av anledningen till Gotlands problem gjorts och någon plan för en lösning har heller inte presenterats. En förbättring av Gotlands situation kräver insatser från många håll – flera departement, SJ, kriminalvårdsstyrelsen, riksantikvarieämbetet, luftfartsverket, AMS m. fl. Det är angeläget att det tas ett samlat grepp på Gotlands problem. Enligt oss motionärer bör regeringen därför tillsätta en Gotlandsdelegation med uppgift att lägga fram en plan för Gotlands utveckling. Vi är nämligen av den bestämda uppfattningen att om vi skall kunna behålla Gotland som en levande ö, måste myndigheterna på fastlandet

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

också engagera sig och inte överlåta alla problem på gotlänningarna för lösning inom ramen för länsplaneringen.

I den andra motionen, nr 828, har jag påtalat de problem vi har att brottas med i Kalmar län. Det är inte bara järn-, trä- och glasindustrin som fått vidkännas nedskärningar och i vissa fall nedläggningar. Även statlig verksamhet tas ifrån oss – jag syftar på F 12:s nedläggning. Det är i detta läge vi anser det fullt berättigat att vi pekar på annan statlig verksamhet som i viss mån kan ersätta vad vi mister.

Jag har i min motion pekat på två aktuella lokaliseringsobjekt i statlig regi, som skulle lämpa sig väl för lokalisering till vårt län. Det ena är inrättandet av en delegation för samordning av havsresursverksamheten, vilket föreslås i propositionen 1977/78:167, och det andra gäller mikrofilmning av svensk dagspress.

Den argumentering vi från Kalmar län för när det gäller lokalisering av havsresursverksamheten är väl underbyggd och borde vara övertygande för näringsutskottet när frågan inom kort kommer upp till behandling. Vi får anledning att återkomma till detta.

Det andra objektet – mikrofilmning av svensk dagspress – tas delvis upp i det utskottsbetänkande vi just nu har att behandla. Som framgår av utskottets skrivning på s. 37 är det ett enhälligt utskott som delar den uppfattning jag framför i motionen, nämligen att det är angeläget att man speciellt undersöker om verksamheten kan förläggas till Kalmar och att det därvid finns anledning uppmärksamma att i Kalmar inom arbetsvårdens ram drivs en verksamhet med mikrofilmning, som i och för sig med fördel synes kunna utvidgas till att gälla även tidningsfilmning. Det finns all anledning för kulturutskottet och utbildningsutskottet, som också har att ta ställning till denna fråga, att följa arbetsmarknadsutskottet och förorda Kalmar.

Jag skall, herr talman, i nuvarande läge inte yrka bifall till min motion utan nöjer mig med den välvilliga behandling ärendet hittills fått i utskottet. Det har enligt mitt förmenande ändå varit värdefullt att notera frågans positiva handläggning – inte minst efter att i går ha läst en artikel i en större dagstidning, där man hävdar att riksdagsmän från Kalmar län begår attentat mot marknadshushållningen därför att vi motionerat om att landstingets arbetsvård skall få ta hand om mikrofilmningen av svensk dagspress. Det behöver inte vara bypolitik att kräva kompensation för de arbetstillfällen som tas ifrån en på den statliga sektorn. Statsmakterna har lovat oss kompensation för F 12 – här har riksdag och regering en chans att i någon mån ersätta ett stort bortfall av statlig verksamhet med en ny, om än i mindre omfattning.

Det bör också till sist, herr talman, konstateras att det i båda de fall jag aktualiserat är fråga om en lokalisering och inte en utlokalisering.

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! Det är med viss besvikelse som jag konstaterar att utskottet inte velat göra något uttalande i anslutning till de motioner som har väckts av representanter för de båda Skånelänen.

Problemen i Skåne är väl kända, och de kan i viktiga delar väntas bli behandlade vid ställningstagande till bl. a. varvspropositionen, säger utskottet.

Vi Skåneriksdagsmän har under de allra senaste åren i åtskilliga sammanhang haft anledning att understryka de sysselsättningspolitiska problem som nu finns i Skåne. De finns på Österlen, i Ystad, i Sjöbo, i Trelleborg, på vissa orter i norra och nordöstra Skåne, i Malmö och i Landskrona. Vi har ibland fått känslan att många här i riksdagen ändå inte har blivit riktigt övertygade och inte fått riktigt klart för sig att arbetsmarknaden i Skåne numera är väsentligt mycket sämre än vad den var för bara några år sedan.

I Skåne har det socialdemokratiska partidistriktet tagit initiativ till en kampanj för att bekämpa arbetslösheten och skapa mer sysselsättning. En tidning som heter Ditt jobb i Skåne går ut till alla hushåll. Nu skall jag inte, herr talman, läsa upp allt det kloka som står i den här skriften. En av våra landstingspolitiker, Kurt Ward, har skrivit en artikel under rubriken "Snålvind över Skåne". Artikeln handlar inte om den hårda vind och blåst som dragit fram över Skåne under den senaste tiden och som drivit den lättare jorden i skyn och skapat mörker mitt på dagen samt tvingat bönderna att så om på sina tegar sedan de upptäckt att de blivit av med jorden till grannen. Det är ett problem som har sina aspekter på de områden det gäller. Vad vi här har tagit upp är den oro som många människor känner för sysselsättningen i Skåne.

Jag skall inte anföra några siffror – det har Per Gahrton och andra gjort tidigare – och de finns också återgivna i motionen 818 som vi har väckt. Tyvärr måste jag säga att de inte har blivit bättre sedan vi väckte den motionen.

De åtgärder som partidistriktet nu försökt mana fram är att man inom varje kommun och även inom landstingen skall få fram en verklig vilja att göra allt som är möjligt för att skapa arbetstillfällen, inte minst för de många unga människor som nu finner sig överflödiga och som inte kan få något jobb.

Vi har nått positiva resultat med de här initiativen. Men jag vill betona att vi för att komma till rätta med dessa problem på ett helt annat sätt än hittills måste göra sysselsättningen till en kommunal uppgift. Det räcker inte med att vi här deklarerar vår vilja, utan vi måste på alla sätt försöka främja åtgärder i sysselsättningsskapande riktning.

Utskottets skrivning att problemen i Skåne är väl kända kan jag med en positiv tolkning säga är bra för vårt vidkommande. Jag hoppas att denna vetskap om situationens allvar skall leda till att ställningstagandena här i Stockholm – i riksdagen och i kanslihuset – skall bli positiva och gå i den riktningen att de ger hjälp åt Skåne, en stimulans åt sysselsättningen i de två sydliga länen.

Jag och mina partikamrater på Skånebänken har haft anledning att understryka betydelsen av att planfrågorna och byggnadsärendena får en snabb handläggning i kanslihuset. Vi har tyvärr fortfarande anledning att påminna om detta. Det finns i Skåne arbetslösa byggnadsarbetare, och vi har där en byggnadsmaterialindustri med en kapacitet som borde kunna utnyttjas

bättre. Det är viktigt att vi får en smidig handläggning av dessa frågor.

Jag skall, herr talman, inte föregripa ärenden som vi skall behandla senare, vare sig varvspropositionen eller andra ärenden. Men jag tycker att det är glädjande att diskussionen i varvsfrågan nu har blivit mera realistisk och att man alltmer tycks beakta att Skåne inte tål nedläggning av ett varv utan att lösningen måste sökas i mindre dramatiska åtgärder.

Det är alltså min förhoppning, herr talman, att vi, när vi fattar beslut i industriärenden, kommunikationsfrågor, i ärenden som gäller energipolitiken och i frågor som berör utvecklingen av samhällliga eller enskilda företag, skall ha klart för oss att också Skåne är en landsdel som måste uppmärksammas och att vi har anledning att ta ansvar för sysselsättningsproblemen där.

Jag har inte för avsikt att ställa något yrkande, men jag har tyckt att det har varit angeläget att understryka hur vi i Skåne ser på dessa frågor.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Per Olof Håkansson antydde för en stund sedan att han saknade borgerliga skånska riksdagsledamöter i kammaren under debatten om arbetslöshetssituationen i Skåne. Jag vill erinra om att från moderat håll fanns både Knut Wachtmeister och jag i kammaren. Jag säger detta därför att int på nytt felaktiga förhållanden skall redovisas i den socialdemokratiska pressen i Skåne om närvaron i kammaren när man debatterar situationen i Skåne. Att vi sedan inte har mycket till övers för de allmänna förslag som framförs från socialdemokraterna för att förbättra situationen där, må kanske vara oss förlåtet. Ökade belastningar på näringslivet löser inte arbetslöshetsproblemen i vare sig Skåne eller på andra håll i landet. Däremot är det angeläget att på det sätt som har gjorts från de borgerliga partierna, och nu senast från Eric Holmqvist peka på och belysa situationen i Skåne. Jag har en känsla av att man på centralt håll inte haft klart för sig att vi börjar få problem också nere i Skåne. Eric Holmqvist redogjorde enligt min mening för förhållandena där på ett lugnt och fint sätt.

Beträffande de speciella problemen i Malmö är jag angelägen att peka på att vi från moderat håll inte kan acceptera den hårda styrning som tidigare har antytts av bostadsministern. Jag vill erinrar om den debatt som fördes här i kammaren när Joakim Ollén ställde en fråga till bostadsministern om vad hon avsåg med styrningen när det gäller fortsatt byggnation inom Malmöområdet. Det gäller för oss att ta vara på de speciella geografiska förhållandena för Malmö med dess belägenhet nära kontinenten. Det gäller framför allt att se till att vi får bättre förbindelser över sundet ner till kontinenten. Det vore en utmärkt stimulans för näringslivet i Malmö och det övriga Skåne.

Överläggningen var härmed slutad.

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets motivering såvitt avser regionalpolitikens förutsättningar och inriktning. Därefter företas utskottets hemställan och därtill hörande motivering till avgörande momentvis.

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

Regionalpolitikens förutsättningar och inriktning

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner arbetsmarknadsutskottets motivering i betänkandet nr 23 såvitt avser regionalpolitikens förutsättningar och inriktning röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 1 av Bengt Fagerlund m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 139
Avstår - 15

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Bengt Fagerlund m. fl.

Regional utveckling

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 138
Avstår - 16

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 138
Avstår - 16

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 162
Nej – 139
Avstår – 16

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 163
Nej – 153
Avstår – 2

Mom. 7-22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 153
Avstår - 2

Mom. 24-26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 817 av Carl-Henrik Hermansson och Eivor Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 817 av Carl-Henrik Hermansson och Eivor Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 14
Avstår - 2

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 820 av Karl-Erik Häll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 28 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 820 av Karl-Erik Häll m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 21
Avstår - 7

Mom. 29 och 30

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 617 av Martin Segerstedt m. fl. och nr 823 av Gustav Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 617 av Martin Segerstedt m. fl. och nr 823 av Gustav Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 286
Nej - 26
Avstår - 6

Mom. 32

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1346 av Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1346 av Bertil Måbrink.

Onsdagen den
17 maj 1978

Regional utveckling

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 14
Avstår - 2

Mom. 34 och 35

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 36

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 815 av Lars-Ove Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 36 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 815 av Lars-Ove Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 14
Avstår - 2

Mom. 37 och 38

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1668 av Oswald Söderqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 39 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1668 av Oswald Söderqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 14
Avstår - 4

Mom. 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 816 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 40 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 816 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 14
Avstår - 2

Mom. 41-45

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 46

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1345 av Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 46 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1345 av Bertil Måbrink.

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 14
Avstår - 2

Mom. 47-52

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:34 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78, såvitt propositionen hänvisats till arbetsmarknadsutskottet

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 3 Gruvindustrin, m. m.

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:35 med anledning av propositionen 1977/78:172 om regionalpolitiskt stöd till företag inom gruvindustrin m. m. och

näringsutskottets betänkande 1977/78:60 med anledning av dels propositionen 1977/78:100 i vad avser anslag till bergsstaten och statens gruvegendom, dels motioner om gruvindustrin m. m.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 35 och näringsutskottets betänkande nr 60 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast det betänkande, beträffande vilket under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Näringsutskottets betänkande nr 60

I propositionen 1977/78:100 bilaga 17 (industridepartementet) hade föreslagits under nedan angivna punkter:

D 5. Bergsstaten (s. 130 f.)

att riksdagen till Bergsstaten för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 302 000 kr.

D 6. Statens gruvegendom (s. 131–141)

att riksdagen till Statens gruvegendom för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 64 303 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under den allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:389 av Alf Lövenborg (apk) och Rolf Hagel (apk), vari hemställets

1. att riksdagen uttalade sig för att Boliden AB överfördes i statlig ägo,
2. att ett program för vidareförädling av koppars i Västerbotten lades fram,
3. att ett statligt serviceföretag för gruvdrift etablerades i Adak,

1977/78:479 av Yngve Nyquist m. fl. (s), vari hemställets att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam översyn och redovisning av möjligheterna till stödjande åtgärder för gruvhanteringens framtida utveckling, varvid särskild hänsyn togs till situationen vid gruvfälten i Mellansverige i enlighet med vad i motionen anförts,

1977/78:604 av Arne Nygren (s) och Gudrun Sundström (s),

1977/78:1405 av Karl-Erik Häll m. fl. (s), såvitt gällde hemställan (yrkandet 1) att riksdagen hos regeringen begärde att en utredning tillsattes med uppgift att på lämpligt sätt utforma strukturen för svensk gruvhantering i enlighet med motionens syfte,

1977/78:1644 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan

1. att riksdagen begärde att regeringen skyndsamt tillsatte en parlamentarisk kommission för gruvindustrin i enlighet med vad som förordats i motionen,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om
 - b) transportproblem för gruvindustrin,
 - f) insatser för kompletterande sysselsättning på gruvindustriorter,
 - g) framtidsinriktade insatser för att utveckla den svenska gruv- och mineralindustrin,

dels de med anledning av propositionen 1977/78:87 om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin, m. m. väckta motionerna

1977/78:1735 av Sune Johansson m. fl. (s), vari hemställets att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära förslag om åtgärder som tryggade den mellan-svenska gruvindustrins framtid,
2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om de värmländska gruvorna,

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

1977/78:1740 av Olle Göransson m. fl. (s), såvitt gällde hemställan (yrkandet 2) att riksdagen hos regeringen begärde en plan för hur de regionalpolitiska målen skulle uppnås när det gällde stål- och gruvorterna i Västmanland, i den mån detta yrkande inte hade behandlats av utskottet i betänkandet NU 1977/78:45,

1977/78:1742 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gällde hemställan (yrkandet 3) att riksdagen hos regeringen begärde en utredning om hur transportkostnaderna för malmtransporterna skulle fördelas,

dels den med anledning av propositionen 1977/78:172 om regionalpolitiskt stöd till företag inom gruvindustrin, m. m. väckta motionen 1977/78:1933 av Eivor Marklund (vpk) och Lars-Ove Hagberg (vpk), vari hemställts att riksdagen begärde att regeringen framlade ett program för gruv-, stål- och verkstadsindustrin med sikte på hög förädling av malmprodukter samt ett program för hur sysselsättningen på gruvorterna skulle tryggas.

Utskottet hemställde

1. beträffande bergsstaten att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 bilaga 17 punkten D 5 till Bergsstaten för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 1 302 000 kr.,
2. beträffande statens gruvegendom att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 bilaga 17 punkten D 6 till Statens gruvegendom för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 64 303 000 kr.,
3. beträffande kommission för gruvindustrin m. m. att riksdagen skulle
 - a) avslå motionen 1977/78:1933 i ifrågavarande del,
 - b) avslå motionen 1977/78:479 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1405 yrkandet 1 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1644 yrkandena 1, 2 b, 2 f och 2 g och motionen 1977/78:1742 yrkandet 3,
4. beträffande åtgärder med hänsyn till gruvindustrins regionala betydelse att riksdagen skulle
 - a) avslå motionen 1977/78:1933 i ifrågavarande del,
 - b) avslå motionen 1977/78:479 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1405 yrkandet 1 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1644 yrkandena 1, 2 b, 2 f och 2 g och motionen 1977/78:1742 yrkandet 3,
5. beträffande förstatligande av Boliden AB att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:389 yrkandet 1,
6. beträffande ett program för vidareförädling av koppar i Västerbottens län att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:389 yrkandet 2,
7. beträffande etablerande i Adak av ett statligt serviceföretag för gruvdrift att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:389 yrkandet 3,
8. beträffande vissa informationsfrågor i samband med prospektering och gruvbrytning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:604.

Följande två reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Lilly Hansson, Ivar Högström, Karl-Erik Häll och Sivert Andersson (samtliga s):

1. beträffande en kommission för gruvindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa
att riksdagen skulle
a) avslå motionen 1977/78:1933 i ifrågavarande del,
b) med anledning av motionen 1977/78:479 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1405 yrkandet 1 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1735 och motionen 1977/78:1740 yrkandet 2 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

2. beträffande åtgärder med hänsyn till gruvindustrins regionala betydelse, vari reservanterna ansett – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – att utskottet under 4 bort hemställa
att riksdagen skulle
a) avslå motionen 1977/78:1933 i ifrågavarande del,
b) med anledning av motionen 1977/78:479 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1405 yrkandet 1 i ifrågavarande del, motionen 1977/78:1735 och motionen 1977/78:1740 yrkandet 2 i ifrågavarande del som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! I förra veckan diskuterade vi här i kammaren ett antal motioner om näringspolitiken och dess inriktning. Jag framhöll då att jag kände djup oro över de borgerligas och Statsföretags ovilja eller oförmåga att ta sig an såväl den kort- som den långsiktiga näringspolitiska planeringen, och jag beklagade deras skrämmande och orealistiska förtröstan på att en konjunkturuppgång och stärkt marknadsekonomi skulle lösa alla problem åt dem.

I dag behandlar vi gruv- och mineralindustrin och dess betydelse för sysselsättning och trygghet för många tusen människor. Jag kan konstatera att jag egentligen kunde hålla samma anförande. Gruv- och mineralpolitiken har inte skötts bättre än näringspolitiken i övrigt. Men det finns anledning att i dag framhålla vissa särskilda synpunkter, eftersom gruvindustrin har sina alldeles speciella problem och eftersom den är avgörande för sysselsättningen i många särskilt hårt drabbade bygder.

Gruvindustrins betydelse för vårt land är mycket stor. Under de senaste årtiondena har malmexporten gett vårt land mycket stora inkomster, och främst gäller det då lappmarksgruvorna. Intäkterna från gruvindustrin har hjälpt oss att bygga upp vårt välförhållande. År 1973 sysselsatte gruvindustrin ca 14 000 personer vid 173 olika arbetsställen. I vissa kommuner som Kiruna, Gällivare, Arjeplog och Lycksele och vid ett antal orter som Grängesberg m. fl. är gruvindustrin helt avgörande för hela kommunens eller ortens utveckling och framtid.

Gruv- och mineralindustrin står nu inför mycket betydande svårigheter.

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

Samtidigt som den brottas med en svår konjunkturkris drabbas den av långsiktiga strukturproblem. Den svåra konkurrensen från långt bort belägna länder med rika malmer hotar i dag, på grund av de exceptionellt låga sjöfrakterna, att slå ut den svenska malmen även i Europa. Den djupa lågkonjunkturen på stålområdet ökar svårigheterna. Allt detta har lett till att tusentals människor i vårt land ser sin sysselsättning hotad. En uppåtgående konjunktur kommer självklart att lätta på en del av dessa svårigheter, men det vore blåögt att tro att alla problem därmed är ur världen. Utan långsiktiga, klart inriktade åtgärder riskerar vi att problemen permanentas.

Samtidigt står det klart att om bestämda planerings-, investerings- och utvecklingsinsatser görs, kan gruv- och mineralindustrin fortsätta att spela en stor roll för sysselsättningen i många kommuner, som i dag kämpar med nästan övermäktiga sysselsättningsproblem.

Behovet av såväl kort- som långsiktiga åtgärder framstår i dag som ytterst angeläget. År 1974 tillsatte den socialdemokratiska regeringen den mineralpolitiska utredningen som utför ett ambitiöst arbete i syfte att klarlägga våra tillgångar på malmer och mineraler. Inför de mycket snabbt växande problemen inom gruvindustrin krävde vi från socialdemokratiskt håll sommaren 1977 omedelbara åtgärder för att komma till rätta med både de akuta och de långsiktiga problemen.

Sedan dess har ingenting annat hänt än att situationen snabbt försämrats ytterligare. LKAB har vidtagit omfattande nedläggningar och avskedanden. Även vid de mellansvenska gruvorna har en lång rad nedläggningar och personalinskränkningar aktualiserats. Mot denna bakgrund är regeringens passivitet och avvaktande hållning minst sagt svårförståelig. Det är ju i kristider man skall satsa på morgondagen och ta itu med projekt som kan stimulera konjunkturuppgången och möjliggöra en bättre framtid för gruvindustrin.

I vår partimotion 1644 föreslår vi att en särskild parlamentarisk kommission med representanter för arbetsmarknadsparterna snarast tillsätts för att ta ett samlat grepp på problemen inom gruvindustrin och framlägga förslag till omedelbara åtgärder och planer av mera långsiktig karaktär.

Behovet av omedelbara åtgärder framstår i dag särskilt tydligt vid det statsägda LKAB. Detta bolag har nu efter årtionden av vinster – på 15 år har statskassan tillförts 12 miljarder – att brottas med svåra problem och förluster på många hundra miljoner årligen. Bolaget måste nu av aktieägaren-staten få tillräckliga medel dels för att genomföra investeringar i rörelsen som kan göra bolaget mer konkurrenskraftigt, dels för att ta sitt arbetsgivaransvar. Den borgerliga regeringens och utskottsmajoritetens beslut och vilja att lösa LKAB:s problem kan ifrågasättas. Såväl i utskottet som här i kammaren har ytterst delade meningar om problemen redovisats. Jag skall inte närmare gå in på detta eftersom Karl-Erik Häll i sitt anförande kommer att särskilt behandla dessa frågor.

En viktig fråga när det gäller de kortsiktiga åtgärderna är hur malmtillförseln till det nya stålbolaget SSAB skall ske. Detta är föremål för studier inom bolaget. Då frågan är av mycket stor betydelse för hela den svenska

järnmalmsgruvindustrin anser vi det utomordentligt viktigt att den liksom frågan om SSAB:s struktur blir föremål för riksdagens beslut och att det inte bara som regeringen föreslår blir en rapport från stålbolaget till industriministern.

Till de nödvändiga kortsiktiga åtgärderna hör också en intensifierad prospekteringsverksamhet för att söka finna nya brytvärda fyndigheter och på så sätt skapa ny sysselsättning i arbetslöshetsdrabbade bygder. Att då sätta käppar i hjulen för SKBF:s och SGU:s liksom för LKAB:s prospekteringar i de fyra nordligaste länen, där även betydande tillgångar på uran upptäckts, är närmast oansvarigt. Den förunderliga politik som här drivits av energiministern kan inte annat än fördömas.

I näringsutskottet har vi nu efter sju sorger och åtta bedrövelser kommit fram till ett enhälligt utlåtande sedan centern funnit för gott att förena sig med de två andra borgerliga partierna i deras samgående med socialdemokraterna. Prospekteringen även efter uran får nu fortsätta åtminstone tills riksdagen fattar ett nytt energipolitiskt beslut. Eftersom frågan kommer att diskuteras i samband med energipolitiken avstår jag från att närmare gå in på den.

I samband med stålverkspropositionen avlämnades ett flertal motioner rörande gruvindustrin i olika bygder. Motionerna avslogs av riksdagen. Vi påpekar att dessa motioner nu är tillgodosedda genom kravet i vår reservation nr 1 på en kommission för hela den svenska gruvhanteringen.

Arbetet med att skaffa kompletterande sysselsättning till gruvorterna är en annan viktig kortsiktig fråga. Detta arbete kan ske på många sätt: genom normala lokaliseringsinsatser, genom särskilda investmentbolag och framför allt genom utnyttjande av den övertaliga arbetskraften vid gruvorna för byggnadsarbeten av olika slag för framtida ny produktion och naturligtvis på många andra sätt. En nödvändig förutsättning är dock att dessa försök att skapa ny sysselsättning inte strandar i brist på kapital, som så ofta sker. Här har gruvbolagen och i sista hand regeringen ett stort ansvar.

Men det är dock de långsiktiga åtgärderna som måste bli kommissionens allra viktigaste uppgift, om den svenska gruvindustrin skall överleva och utvecklas.

Utredningens material, inte minst från den mineralpolitiska utredningen, visar att det finns flera områden av stort framtidsintresse för den svenska malm- och mineralindustrin. Här intar alunskiffrarna en särställning. Deras innehåll av kerogen gör dem till vår främsta bränslereserv, men de innehåller också en mängd metaller som aluminium, vanadin, molybden, volfram, koppar, nickel m. m. Då frågan om dessa skiffrar kommit att starkt knytas till vår framtida energipolitik och därför bör behandlas i det sammanhanget, skall jag gå förbi den.

Den mineralpolitiska utredningen redovisar en viss optimism när det gäller en ökad inhemsk industrimineralsförsörjning. Härigenom skulle diversifieringen i svensk mineralindustri öka. Bara ett par korta exempel: förutsättningarna för en ökad utvinning av kaolin i Sverige för fillertillverkning ter sig hoppningivande. En sådan produktion skulle bli av stor betydelse för att minska importberoendet. För papperslandet Sverige skulle en sådan utveck-

Gruvindustrin.
m. m.

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

ling på detta område självfallet vara värdefull i synnerhet vid ökad vidareförädling.

Vi har betydande tillgångar på fosfor i vår apatitrika malm. F. n. upplevs fosfor mest som en besvärlig ingrediens vid malmförädlingen, och apatit utvinns endast i ringa omfattning. Ett apatitverk i t. ex. malmfälten skulle kunna utgöra grunden för en lönsam produktion av konstgödsel.

Möjligheten att förse stålindustrin med inhemsk råvara för eldfasta basiska inforingsmaterial undersöks f. n. Att åstadkomma detta med utgångspunkt i våra dolomit- och magnesittillgångar är mycket betydelsefullt och skulle ytterligare öka vår mineralbas.

Legeringsmetallerna blir alltmer betydelsefulla inom industrin. I dag täcker vi praktiskt taget hela vårt behov av utgångsmaterial såväl för ferrolegeringar som för vår specialstålsindustri genom import. Detta är mycket otillfredsställande, därför att vissa av dessa legeringsmetaller bryts i ytterst få länder och därför kan bli föremål för plötsliga stora prishöjningar, eller också kan vi i ett krisläge drabbas av en bristsituation. De här metallerna är också en dyr post i vår import. Samtidigt bedöms möjligheterna att inom landet finna brytvärda tillgångar av flera av dessa metaller som goda. Det är därför ytterst betydelsefullt såväl för handelsbalansen som för sysselsättningen att de här undersökningarna utvidgas och drivs med all kraft.

Att öka den svenska malmens konkurrenskraft genom tekniska, transportmässiga och investeringsmässiga åtgärder är nödvändigt. Kommissionen har här sin andra stora uppgift. Sak samma gäller stålindustrin, där nya metallurgiska metoder, som är avpassade för den svenska malmens kemiska sammansättning, måste tas fram och utvecklas, om vi skall fortsätta att vara stora stålproducenter.

Den här korta genomgången visar bara på några av de möjligheter som finns i fråga om malm- och stålindustrin. Den kommission som vi föreslår får ingen brist på arbetsuppgifter. Behovet av konkreta och framåtriktade åtgärder och utvecklingsarbete på detta område är stort, och man bör med det snaraste sätta i gång arbetet. Varje onödigt dröjsmål endast fördjupar gruvkrisen och arbetslösheten samtidigt som vi halkar ännu längre efter i fråga om teknisk utveckling på detta område. Det utvecklings- och prospekteringsarbete vi föreslår torde bli mycket kostnadskrävande. Det är därför väsentligt att samhället är berett att åta sig en väsentlig del av kostnaden, även om arbetet utförs i samarbete med gruvföretagen.

Det talas ofta om att vi bara har att konstatera den stora nedgången i industrisysselsättningen framöver som oundviklig. Det är ett farligt tal, om vi menar allvar med våra paroller om full sysselsättning. Svensk arbetarrörelse står fast vid sin paroll om arbete och trygghet åt alla och fordrar därför att vi utnyttjar alla våra förutsättningar att skapa nya arbetstillfällen på alla områden, även om centerns storordiga tal om 400 000 jobb här visat sig endast vara en taktisk spekulering i en valrörelse.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade till näringsutskottets betänkande.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Gången i behandlingen av olika riksdagsinitiativ ter sig ibland outgrundlig. I en debatt den 14 april hade jag anledning att fråga varför vpk:s yrkanden om en utvecklingsplan för Norrbottens näringsliv avfärdats på 15 rader i det betänkande från näringsutskottet som då behandlades. För mig föreföll det naturligtast att dessa yrkanden skulle ha behandlats i samband med dagens debatt om regional utveckling. Nu har jag inget annat val än att i samband med frågan om regionalpolitiskt stöd till företag inom gruvindustrin också gå in på kraven i den del av vår utvecklingsplan som gäller LKAB och gruvbrytning över huvud taget i Sverige.

Vpk:s huvudlinje i kampen för Norrbottens framtid är sedan länge att staten skall stå för en integrerad gruv-, järn- och stålindustri. Utifrån det har vi drivit frågan om utvecklingen vid Norrbottens Järnverk och också kraven om förädling av malmen inom regionen. Regeringspolitiken har oavsett regeringens färg alltid kännetecknats av att man accepterat att Norrbottens ekonomi präglas av låg förädling. Regeringarna har inte bara accepterat avfolkning och undersysselsättning inom länet utan till och med underlättat denna avfolkning. Regeringarnas inställning har också färgat av sig på ledningarna för de statliga företag, som spelar en så viktig roll för Norrbottens ekonomi. Dessa företag drivs efter kapitalistiska vinstprinciper. De koncentrerar sig på produktion med låg förädling, och de drivs inte offensivt.

Även det regeringsförslag som ligger till grund för vår motion 1933 präglas av denna inställning. Det går ut på stöd och bidrag i stället för en aktiv planering av industrin. Det visar att man godtar den kapitalistiska struktur- omvandlingen i stället för att arbeta fram en plan för en aktiv industriut-veckling.

De akuta problemen är stora. Det ligger nära till hands att resonera på linjen – var dag har nog av sin egen plåga. Men det här tuvhoppandet för med sig så mycket negativt, att man allvarligt måste ifrågasätta det. Inte minst från fackligt håll har LKAB kritiserats för fantasilöshet och oförmåga att planera långsiktigt. Och den kritiken är befogad. Men den kan också utsträckas till planeringen på statlig nivå. Den är sannerligen inte heller långsiktig.

Arbetarna i gruvorna i malmfälten får nu erfara hur strejker, som deras kamrater i andra delar av världen tvingats ut i, betyder att deras egna bekymmer skjuts framåt i tiden. De, liksom de SJ-anställda vid malmbanan, drabbas av bristerna i planeringen på det sättet att det nu är bråttom att fylla på malmagren i Narvik för att tillgodose behov hos köpare – samma malm lager som tidvis betecknats som problem för företaget.

Arbetarna kallar som sagt sådant här för fantasilöshet. Man kan också tala om oförmåga att förutse situationer. Men ytterst handlar det om att man inte har någon långsiktig planering.

Gruvindustrin är det första ledet i den tillverkning som baseras på malmprodukter. Därför är den industriella utvecklingen avgörande för gruvindustrin i vårt land. När det nu saknas en aktiv industripolitik som siktar till ökad förädling och färdigproduktion så dras till stor del grundva- larna undan för gruvindustrin. Ett allvarligt exempel på det är utvecklingen

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

inom stålindustrin, där strukturrationaliseringar och produktionsminskningar är följder som vid flera tillfällen påtalats även här i riksdagens debatter.

Det är dessa förhållanden som ligger till grund för vår uppfattning att stöd och bidrag från staten måste kombineras med en helhetssyn på gruvindustrins framtid. Man måste från statsmakternas sida bestämma sig för en offensiv industripolitik. Det krävs ett utvecklingsprogram för gruvindustrin liksom för övrig industri som är beroende av malmprodukter, och det krävs också ett program för utvecklad förädling och manufakturering inom landet.

Insikten om att sådana program krävs baseras givetvis på uppfattningen att gruvbrytning är en verksamhet med framtidsperspektiv. Men då räcker det inte med att de statliga insatserna liksom hittills i hög grad går ut på enbart brytning av malm. Satsningarna på prospektering och forskning har varit blygsamma, sedda i relation till de vinster som staten genom åren har gjort inom gruvhanteringen och som Ingvar Svanberg nyss redovisat. Ännu mer blygsam har satsningen på annan sysselsättning i gruvorterna varit. Där ligger i hög grad orsaken till det hot mot gruvsamhällellenas framtid som människorna på dessa orter så starkt upplever.

En gruvarbetare i Malmberget uttryckte mycket klart vad de flesta tänker när han i ett radioprogram på temat "Vem bestämmer din framtid?" häromdagen ställde frågan: Tror de som bestämmer inte på gruvbrytning längre? Varför gör man inte mer för att hitta nya och tillgodogöra sig redan gjorda fyndigheter?

När man funderar över en sådan fråga inställer sig snabbt ortsnamnet Kaunisvaara. Men utöver det finns i Norrbotten betydande fyndigheter av kopparmalm och sådana industrimineraler som grafit, dolomit, kalksten, fältspat osv. Ingvar Svanberg har räknat upp flera. Det finns således en god grund för en industriell utveckling med malmproduktion som bas.

Gruvhantering är inte enbart en norrbottnisk företeelse. Bekymren för framtiden är inte heller enbart lokaliserade till de norrbottniska gruvsamhällellena.

I de mellansvenska gruvorterna har konstruktionen Svenskt Stål AB väckt oro. Detta har redovisats både av uppvaktande från Domnarvets Jernverk och här i riksdagen. Oron förstärks av regeringens uttalanden om nedläggning av de flesta gruvorna i Mellansverige på 5–10 års sikt. Visserligen sägs detta med förbehåll för utvecklingen inom stålindustrin och för malmpri-sernas utveckling i världen. Men det är alltså sådant som gruvornas framtid baseras på – inte på någon framtidsplanering, inte på någon tilltro till gruvhanteringen.

Dessa samstämmiga erfarenheter från olika delar av landet talar för kravet på ett program för gruv-, stål- och verkstadsindustrin med sikte på hög förädling av malmprodukter. De talar också för kravet på ett program för hur sysselsättningen på alla gruvorter i landet skall tryggas. I den socialdemokratiska reservation som fogats till näringsutskottets betänkande föreslås en kommission som bl. a. skall arbeta fram ett program för en framtidsinriktad

utveckling för svensk gruvindustri.

Ingvar Svanberg har i sitt anförande också framfört åtskilliga krav som jag tycker mig känna igen, bl. a. det om ett apatitverk i malmfälten som bas för en konstgödselframställning. Den frågan har jag för en tid sedan haft en interpellationsdebatt med industriministern om, och jag hälsar med stor glädje den socialdemokratiska uppslutningen kring den konkreta möjligheten att bygga vidare på industriutvecklingen i Norrbotten.

Men i skön förening med den borgerliga majoriteten i näringsutskottet avstyrker även socialdemokraterna vpk:s förslag. Och detta utan någon annan motivering än en hänvisning till hur man har behandlat andra motionsyrkanden.

Jag finner därför ingen annan möjlighet, herr talman, än att vidhålla yrkandet i vpk-motionen 1933. Jag yrkar alltså bifall till den motionen.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Jag minns faktiskt 46 år tillbaka i tiden när socialdemokraterna och kommunisterna fick möjlighet att ha makten här i landet, när de trädde till och skulle bygga ett bättre samhälle. Om man jämför de förhoppningar som då speglades med den beskrivning som dels herr Svanberg, dels fru Marklund här har gjort får man sig en tankeställare. Det är inte så lätt att förverkliga politiken och dess målsättning. Men det var inte det som jag egentligen hade tänkt att först framföra.

Näringsutskottets betänkande behandlar propositionen 100 om anslag till bergsstaten och statens gruvegendom. Till detta har sammanförts motioner som berör gruvfrågorna i Norrland och Mellansverige. Motionerna får väl räknas som kompletteringsmotioner till den här propositionen.

Motionerna har mynnat ut i två reservationer till utskottsbetänkandet. I den ena yrkas, som här har framhållits, på tillsättandet av en parlamentarisk kommission med representanter för arbetsmarknadens parter för att i samverkan med mineralpolitiska utredningen arbeta fram ett program för gruvindustrin. I den andra yrkar man på att denna kommission skall uppmärksamma en hel mängd av de frågor från olika orter som har förts fram i motioner.

I debatten förs nu fram alternativa sysselsättningar även inom gruvindustrin. Man ställer sig ibland frågan: Kan man ha alternativa sysselsättningar inom alla branscher? Kan det inte vara så att om man på ett ställe etablerar sysselsättning så tränger man ut en annan sysselsättning? Men det tillhör den dagsaktuella debatten att så fort en bransch börjar att gå dåligt skall man försöka finna alternativa sysselsättningar.

När det gäller ståltillverkningen, så är den i huvudsak placerad i mindre orter och i mindre städer. De industrierna är i varje fall inte placerade i de större orterna i vårt land. En nedläggning drabbar därför det lokala samhället hårt. Vi har ju helt nyligen behandlat frågan om sysselsättningsstödet till gruvorna. Det är inte så länge sedan vi diskuterade propositionen 96 om ett stöd till LKAB på 200 milj. kr. Vi har också propositionen 172 om ett stöd för gruvindustrin, det s. k. 75-procentiga bidraget.

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

I den socialdemokratiska motionen 1644 av Olof Palme m. fl. nämner man – liksom herr Svanberg gjorde här – att kostnaderna för sjöfrakter är orimligt låga på den internationella sjöfartsmarknaden. Jag har funderat över hur man skall kunna göra något åt det förhållandet. Det är väl relativt svårt för riksdagen och utskottet att hitta på någon åtgärd mot de internationella sjöfrakterna.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker samtliga motionsyrkanden. Förslaget om en kommission som skulle utreda gruvindustrins problem avstyrker utskottet på den grunden att den mineralpolitiska utredningen håller på att arbeta med dessa frågor. Man har sagt att den skall bli klar med sitt arbete under 1978. Utskottsmajoriteten menar att man skall avvakta den utredningens resultat.

Man skall naturligtvis inte heller försöka få fram något snabbt tvångsgefte mellan LKAB och Boliden AB. I bakgrunden av debatten finns det kanske tankar åt det hållet, men man får väl se vad den här utredningen kommer fram till också i den speciella frågan.

Om ett förstatligande vore lösningen på problemen vore det ju relativt enkelt, men vi har sett att så är det inte. Vi vet att Statsföretag AB redovisade för fjolåret en förlust på 1,4 miljarder och att LKAB ligger som säker tvåa i fråga om förluster. Därför kan man inte finna att ett förstatligande skulle vara ett recept att komma ur besvärligheterna.

Det är klart att rent allmänt utsätts Norrbotten, Bergslagen och de mellansvenska gruvområdena också för konkurrens från utlandet, och det beror på att vi fortfarande har för höga kostnader i förhållande till priserna på världsmarknaden. Jag brukar ha två kontrollstationer för den oro som har uppstått på det samhällsekonomiska området. Den ena har jag förlagt till övervinsterna 1974, då människorna i allmänhet fick intrycket att det fanns resurser som aldrig skulle tryta. Den andra kontrollstationen vill jag förlägga till ett mera obemärkt område, nämligen till studentrevolterna omkring år 1968, då man satte i gång en mycket stor oro genom att ställa krav på samhället utan att ha klart för sig om kraven var möjliga att förverkliga.

När det gäller motionerna om de lokala problemen i Värmland, Västmanland och Mellansverige i övrigt har utskottet ansett att man inte nu skall behandla lokala orters problem utan att man skall göra det i ett sammanhang när den mineralpolitiska utredningen framlagt sina förslag och man kommer att kunna se klarare på de olika frågorna. Om man studerar herr Hälls motion nr 1405 finner man att han också vill ha en utredning om utformningen av strukturen på svensk gruvindustri. Jag vet inte om Boliden och LKAB är målet för den utredningen.

Motionären talar om sjunkande levnadsstandard. Jag har funderat på vad man menar med det uttrycket, som man har börjat använda de senaste åren. Jag har funnit att en enskild person i vårt land kan ha en sjunkande levnadsstandard, men jag kan inte finna att vi har det generellt. Vi får allt finare bilar, allt bättre lägenheter, vi gör mer och mer turistresor även till utlandet osv. Det är svårt att inse att vi kan ha en sjunkande levnadsstandard generellt sett. Men för den enskilda person som blir av med ett gott arbete

sjunker naturligtvis levnadsstandarden.

Det är nog uppenbart för alla att situationen är oroande t. ex. i Kiruna och Malmberget, såsom tendenserna varit hittills, och jag finner det naturligt att man i de här bygderna känner oro inför utvecklingen. Mineraltillgångarna, som vi har satt så högt i dessa orter, har nedvärderats i en föränderlig värld – åtminstone så som förhållandena ser ut för dagen. När jag gick i grundskolan sjöng vi varje vecka: Vi har den bästa malm i världen, vi har den bästa malm i bröst också, och i fanan bästa färgen, solens guld och himlens blå.

Vi trodde då att ingen skulle kunna konkurrera ut våra malmtillgångar utan att de skulle vara mycket åtråvärda generation efter generation. Så har det inte blivit. Vi har inte kunnat sälja på långt när all den malm som bryts i Kiruna, utan det har blivit för stora lager och därför har sysselsättningen minskat. Jag tror inte att någon utredning i världen, när den än hade blivit tillsatt, skulle ha kunnat förutsäga att vi skulle komma till det slutmål som vi nu har nått – när vi får uppleva bristande avsättning för våra malm- och stålprodukter.

Den mineralpolitiska utredningen, som f. ö. har landshövding Frithiofson som ordförande, har som ledamöter de båda verkställande direktörerna i LKAB och Boliden. Man får därför räkna med att utredningen har den högsta sakkunskap som kan mobiliseras på det här området – den ene av dessa representerar ett privat företag och den andre representerar statens eget företag.

Herr Hälls motion är en fyllig kalender över mineralfyndigheter och de orter i Norrbotten där dessa finns – och på det sättet är den oerhört lärorik.

En hög tjänsteman i Norrbotten har lagt fram ett förslag för massmedia om att man skulle etablera ett självständigt arbetande Norrbotten på samma sätt som Baskien, Katalonien, Andalusien och allt vad de heter kräver självständighet från Spanien. Kanske det. Kanske det skulle vara intressant att försöka och se om det går. Statsrådsämnen tror jag att man har gott om i Norrbotten, så man skulle nog kunna klara både det ena och det andra.

I Karl-Erik Hälls motion finns ett embryo till det. Han föreslår nämligen att regeringen utformar ett förslag i enlighet med den framställning som gjorts hos Norrbottensdelegationen av statliga företag i Norrbotten och Vattenfall om att i egen regi bygga ut bl. a. Kalixälven och Tjäckkovaara i Jokkmokks kommun. Det kan kanske vara en början. Därmed skulle man få, som motionärerna säger, en inflationssäker energikälla.

De här motionerna – i synnerhet den socialdemokratiska – talar för utredningar och förslag. Det är lätt att skriva, men jag tror att det är oerhört svårt att garantera att man i praktiken får det resultat av planerna som man har tänkt. Finns det köpare av malm och stål till vår kapacitet är inte problemen så stora. Men bjuder vi ut malm och stål på världsmarknaden till högre priser än andra länder vill betala och utan skattesubventioner blir problemen ganska stora.

Jag skulle vilja säga några ord om de kommunistiska motionerna.

Alf Lövenborg och Rolf Hagel yrkar att Boliden skall förstatligas. Den

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

frågan behandlades 1975, och förslaget avlogs då av riksdagen.

Man vill också ha ett program för vidareförädling av koppar i Västerbotten. Men det framgår inte av motionen hur en sådan vidareförädling skulle gå till eller vad man egentligen åsyftar.

Motionärerna föreslår också att man i Adak skulle starta ett serviceföretag för gruvindustri. Utskottet har svarat att det har gjorts en utredning om detta. Utskottet menar att man åstadkommit en så smidig avveckling av den verksamhet som förekommit där som utskottet funnit vara möjlig. Men jag vill inte säga att det inte ändå kan föreligga svårigheter på en sådan ort.

I motionen av bl. a. Eivor Marklund yrkas att regeringen framlägger ett program för gruv-, stål- och verkstadsindustrin med sikte på hög förädling av malmprodukter och ett program för sysselsättningen på gruvorterna. Ambitionen är väl inget att klaga på. Men utskottsmajoriteten har ansett att innan de utredningsarbeten som nu pågår är klara skulle man inte ha stor glädje av att starta en ny stor kommission på detta område – man vet inte vad det kan bli för resultat av det. Vi har haft omfattande undersökningar när det gäller svenska varv och när det gäller stålverken. Det pågår en utredning för de 20 små stålverken, det har gjorts en om SSAB, och så har vi den mineralpolitiska utredningen. Det är väl också så att alla företag som är verksamma på det här området är på alerten och försöker få fram det som kan vara värdefullt och utvecklingsbart när det gäller gruvor och stål.

Det hjälper ju inte att bara skriva program. Stora delar av näringslivet utnyttjar bara 70 % av sin kapacitet. Vi känner till vilka problem man har inom stål, varv, massa och teko.

För min personliga del och – kan jag väl säga – även för utskottsmajoritetens del önskar jag Norrbotten och andra delar av vårt land den framgång de kan få när det gäller arbete och produktion. Men, som sagt, om det visat sig att det finns köpare av varorna till de priser vi måste ta ut, ligger lösningen i andra åtgärder än att skriva program och göra utredningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vad näringsutskottet hemställt.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga att det är en ganska besvärlig sak att debattera med den gode Fritz Börjesson. Hans anföranden påminner om, såsom jag visst sagt någon gång tidigare, att kika ned i mörkret i en ålakista. Han rör ihop allt möjligt till en enda soppa, och det går inte att få tag i någon riktig ålstjärt när man skall bemöta honom.

Låt mig ändå ta upp ett par tre saker som han sagt.

Han talar först om att den mineralpolitiska utredningen skall ersätta den kommission som vi föreslår – det är den som skall utföra det här arbetet. Men, snälla Fritz Börjesson, den mineralpolitiska utredningen skall ju kartlägga var det finns malmer och mineraler. Vad vi begär att kommissionen skall göra är framför allt att företa utredningar om var man skall börja bryta och hur snabbt det kan ske, dvs. köra på när det gäller brytningen av de olika malmerna. Detta har inte ett vitten med den mineralpolitiska utredningen att göra.

Än mer förundrad blir jag när Fritz Börjesson säger att vi är ute för att

tvångsgifta LKAB och Boliden. Det är inte så, men han får gärna misstänka det, om han vill. I så fall måste vi vänta på den mineralpolitiska utredningen, säger Fritz Börjesson. Det är för mig fullständigt obegripligt att man kan röra ihop de två sakerna.

Sedan säger Fritz Börjesson att det är svårt att sälja malm och att det bara är att vänta och se. Han har inte begripit ett dyft när vi säger: Dessa svårigheter finns, och låt oss därför försöka utveckla gruvindustrin genom att ta upp nya saker. Vi kan ju inte bara sitta och vänta och vänta och vänta.

Jag tror att hans tankegångar här egentligen kan symboliseras med vad han själv sade. Han talade precis som Salig Dumbom, som tyckte att det var förunderligt hur vist försyningen hade ordnat det "som floder överallt placerat där stora städer stryka fram". Det är ju bara så att de orter han talar om inte är mycket att diskutera. Rör inte ihop det på det här sättet, Fritz Börjesson! Det är på ett sätt effektivt, eftersom det gör att ingen kan diskutera med honom. Men så här bör det inte få vara.

Sedan sade han också någonting annat mycket lustigt. Han sade att när detta nu är de lägsta sjöfrakterna, vad kan vi då göra åt det? Vi kan åtminstone se till att LKAB inte har de högsta fraktpiserna jämfört med alla andra företag i världen.

Sedan vet jag inte vad jag skall ta upp när det gäller frågan om de statliga företagen som skall bygga i Kalixälven. Om detta är särskilt revolutionärt har vi haft många revolutioner i det här landet. Många enskilda industriföretag har egna krafttillgångar. Jag tror inte att man gör revolution på det sättet.

Fritz Börjesson citerade sin ungdoms sånger. Jag hoppas att fanans färger inte har bleknat lika mycket som färgen på malmen enligt Fritz Börjesson har bleknat.

Fritz Börjesson började sitt anförande med att säga att det inte är så lätt att driva politik. Jag skall helt instämma med Fritz Börjesson i detta, speciellt som han inte vet vad han vill åstadkomma. Då är det väldigt svårt att driva politik.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjessons fridsamma och bitvis t. o. m. skämtsamma inlägg kanske inte uppfordrar till några skarpare motargument, men ett par saker vill jag ändå säga.

Visst kan man hålla med Fritz Börjesson om att det inte är så lätt att planera inom det kapitalistiska samhällets ramar. Här råder ju en anarki som det inte är så lätt att komma till rätta med. Men när vi inom vpk talar om ett program, i detta fall för att säkra sysselsättningen i gruvorterna, då gäller det ett program med en bestämd inriktning. Vi vill få till stånd en bestämd utveckling. I stället för att skrota stålverk och lägga ned gruvor, som nu hör till den dagliga medicinen, menar vi att man inte får rätta förhållandena i Sverige efter de förhållanden som råder i diktaturländer som exempelvis Korea, vilket tydligen Fritz Börjesson har i tankarna när han talar om konkurrens från länder där man har låga löner. De åtgärder som vidtas måste kombineras med förbud mot kapitalexport, med en reglerad handelspolitik och annat som vi i

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

olika sammanhang har angett i våra debatter här i riksdagen kring dessa frågor.

Vidare reagerade jag något mot Fritz Börjessons skämt om Kjell Öströms utspel när det gäller utvecklingen i Norrbotten. Också den 14 april hade vi en liten dispyt med Fritz Börjesson om situationen i gruvsamhällena. Jag redogjorde då i mitt anförande för de tankar som en planeringschef vid länsstyrelsen i Norrbotten hade väckt, och jag beskrev en utveckling mot självständighet i Norrbotten som ett av flera tänkbara alternativ för Norrbottens del om man inte gör någonting. Jag menar att detta mitt inlägg bör utgöra ett underlag för en diskussion om vad som kan hända i Norrbotten om ingenting görs. Fritz Börjesson tycks vilja skoja bort sådana allvarliga inlägg i denna diskussion.

FRITZ BÖRJESSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ingvar Svanberg säger att jag är oredig och oklar. Eftersom jag tycker detsamma om honom passar det ju väldigt bra att vi diskuterar med varandra.

Vad jag har gjort är att kommentera motionerna. Nu finns det en stor mängd motioner och i flera av dem tas flera olika saker upp. Därför blir det en litet blandad redogörelse som jag försökt förelägga kammaren.

Ingvar Svanberg sade att LKAB har de högsta frakterna i världen. Ja, varifrån härstammar dessa frakter? Jo, från den tid ni socialdemokrater satt vid regeringsmakten. Jag vill inte påstå att det inte går att göra någonting åt dessa höga frakter, men låt oss inte glömma att uppgörelserna mellan SJ och LKAB träffades för flera år sedan.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

INGVAR SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Fritz Börjesson tycker att jag är oredig. Jag sade att hans sätt att debattera bestod i att röra ihop allt möjligt till en enda soppa. Själv sade han att det var en taktik han använde sig av. Det var i så fall en skicklig taktik, för ingen människa kunde förstå vad han egentligen menade. Att han tycker att jag är oredig – liksom jag tycker att han är det – kanske beror på att hans sätt att resonera är så oredigt att han tycker att alla andras också är det. Men nog om detta.

Sedan säger Fritz Börjesson någonting som är ganska betecknande. Frakterna är höga, det är svårt med alternativt sysselsättning, det är si och så, gruvorna ligger där de ligger och man kan ingenting göra. Det finns ett uttryck som jag skulle vilja återge, eftersom det är mycket gammalt, även i dessa jämlikhetens dagar. Det lyder: Det är käringatröst att tiga och lida. Man måste det onda med goda råd bota och borttaga.

Gör någonting åt det hela och sitt inte bara och säg: Det är bara så här! Vi vill göra någonting, men tydligen inte ni.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Gruvindustrins betydelse för sysselsättningen i malmkommunerna har på senare tid aktualiserats väldigt drastiskt, inte minst då i Norrbotten. Om man ser tillbaka litet grand i tiden, skall man finna att svängningar i konjunkturen alltid har slagit mycket hårt just mot sysselsättningen i gruvorna, bl. a. i Kiruna och Malmberget. Permitteringar och avskedanden, korttidsvecka och andra sådana åtgärder var ett gissel för arbetarna vid dessa gruvor ända fram till statsövertagandet 1957. Därefter vidtogs åtgärder som radikalt förändrade situationen. De stora investeringar som därefter har gjorts, såväl i modernisering och effektivisering av gruvbrytningen som i ökad grad av malmförädling, skapade en helt annan trygghet i jobbet och gav stabilitet i kommunernas planering och utveckling.

Närheten till Europas avnämrländer och goda malmkvaliteter var faktorer som gav god konkurrenskraft och gav goda inkomster såväl till företaget som till statskassan. Från 1957 och snart sagt fram till i dag – under vad man med litet överdrift kan kalla den trygga perioden – var vi emellertid medvetna om att konkurrensen från andra länder ständigt ökade och att Norrbottensgruvornas dominerande roll som malmlieferantör till Europas stålverk alltmer försvagades. Vikande malmpriser, ökade kostnader för brytningen och framför allt, herr Börjesson, starkt ökade kostnader för transporten av malmen var andra faktorer som försämrade situationen för gruvorna.

I motionen 1405 har vi socialdemokrater på Norrbottensbanken försökt att utveckla vår syn på detta problem och även angivit en rad åtgärder, som vi anser nödvändiga för att på nytt stärka gruvornas konkurrenskraft och för att minska gruvhanteringskonjunkturens känslighet. Motionen har med hänvisning till regeringens åtgärder avstyrkts av utskottsmajoriteten.

Vad är det då för åtgärder som regeringen har vidtagit? Jo, LKAB har fått 200 miljoner för att därmed kunna rädda en del av de arbetslöshetsshotade gruvarbetarnas jobb under 1978. Man har vidare föreslagit att regionalpolitiskt stöd skall kunna utgå även till företag inom gruvindustrin och att, som herr Börjesson sade, 75-procentiga sysselsättningsbidrag skall kunna utgå till gruvföretag, då de är dominerande industri på viss ort.

Även om dessa åtgärder kan anses nödvändiga i dag, innebär de ingen som helst lösning för framtiden. Något förslag från regeringen i form av ett samlat grepp för gruvindustrins framtida utveckling har vi inte sett till, trots att sådana förslag har aviserats i skilda sammanhang. Vi har i motionen berört flera sådana långsiktigt nödvändiga åtgärder, bl. a. på malmfrakternas område.

Järnvägsfrakterna är, som kammaren väl vet, en mycket betungande del i LKAB:s kostnadsbild. Åtgärder har utlovats från regeringen – i vart fall har de utlovats av enskilda statsråd – men inget har ännu hänt på den punkten. Oavsett andra åtgärder framstår behovet av en förstärkning av malmbanans "södra omlopp", dvs. sträckan mellan Gällivare och Luleå, som en helt nödvändig och brådskande åtgärd. I motionen har vi påtalat att vi anser det lämpligt att sätta i gång detta arbete nu, då malmfrakterna på detta avsnitt av

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

järnvägen är inställda och då både arbetskraft och rullande materiel i form av många hundra avställda malmvagnar står till förfogande. Utskottet har inte alls berört denna fråga, något som vi naturligtvis först och främst beklagar men också tar som intäkt för att utskottets majoritet inte alls har förstått betydelsen av förbättrade transportmöjligheter på järnvägen och därmed billigare malmfrakter.

Vi har vidare lagt fram förslag till en rad alternativa verksamheter, som LKAB borde kunna ägna sig åt i syfte att bredda underlaget för sysselsättningen i malmkommunerna och därmed även minska sin egen konjunkturkänslighet. På den punkten säger sig Fritz Börjesson ha haft funderingar: Kan man över huvud taget ha någon alternativ sysselsättning? Och om man skapar något nytt jobb, slår det då inte ihjäl något gammalt? Men dessa kommuner är i hög grad beroende av att få alternativ sysselsättning i framtiden och kompletterande sysselsättning i dag. Jag skulle önska att Fritz Börjesson ville komma upp till malmfälten, så att han kunde få se hur förhållandena är där. Han kunde då tala med de många arbetslösa ungdomar och kvinnor inom gruvindustrin som i dag över huvud taget inte kan få något jobb. Då skulle han snabbt komma underfund med att det behövs både kompletterande sysselsättning och alternativ sysselsättning.

Vi har föreslagit intensiv malm- och mineralletning, bl. a. i fjällvärlden, snabb igångsättning av brytning av kopparfyndigheten Viskaria, grafitfyndigheter i Vittangi och anläggande av ett ferrokiselverk, förslagsvis i Jokkmokk. Dessa förslag avfärdar utskottet emellertid med att man inte anser det lämpligt att riksdagen tar ställning till separata åtgärder för att stödja gruvindustrin i någon speciell del av landet. Detta tycker jag, herr talman, är hårresande, då vi ju vet, och även utskottet vet, att sådana åtgärder är nödvändiga för att inte gruvindustrin skall minska kraftigt och på vissa orter t. o. m. helt dö ut.

Både i vår motion och i den socialdemokratiska partimotionen 1644 föreslås att en speciell utredning eller kommission skall tillsättas för att utreda frågan och lägga fram förslag till dels omedelbara åtgärder, dels åtgärder av mera långsiktig art. Detta avstyrker nu utskottets majoritet med hänvisning till de temporära insatser för gruvindustrin som regeringen har vidtagit. Jag undrar, herr talman, hur utskottets majoritet för sin del tänker långsiktigt lösa de stora problem som branschen enligt utskottets egen skrivning står inför. Kanske kan vi av Fritz Börjesson få ett besked på den punkten?

Förhoppningsvis kommer en konjunkturuppgång att något lätta den svåra situationen vid gruvorna, men de strukturella problemen kan endast lösas genom aktiva och målmedvetna åtgärder av ägaren/staten. Och det är bråttom med sådana åtgärder! Därför måste jag säga att utskottsmajoritetens hänvisning till mineralpolitiska utredningens möjlighet att lösa dessa problem förefaller mig vara orimlig, eftersom det är en helt omöjlig uppgift.

I vår motion tar vi också upp frågan om en bättre samordning inom den svenska gruvindustrin. Det är inte fråga om något tvångsgifte mellan Boliden och LKAB, men i dag sysslar Bolidenbolaget i huvudsak med sulfidmalmer

och LKAB nästan uteslutande med järnmalmer, och vi menar att vi inte kan ha det så i framtiden, eftersom det är slöseri med resurser. Denna uppdelning blir – under förutsättning att vi i framtiden finner sulfidmalmer och andra mineraler inom Norrbottens län, framför allt i dess fjällvärld – nämligen ohanterlig.

Av recitdelen av utskottets betänkande framgår det att malmerna från de många Bolidengruvorna nu anrikas i anrikningsverk som är gemensamma för många gruvor och att sligen förädlas i smältverk i Rönnskär. Detta smältverks kapacitet är dock så stor att råvaran från de egna gruvorna inte räcker till, utan kopparråvara måste importeras.

Antar man nu att nya sulfidmalmer kommer att upptäckas i Norrbottens fjällvärld – och mycket talar för att man kommer att göra det – uppstår genast frågan: Var skall då de malmerna anrikas och var skall de förädlas? Helt naturligt kommer starka krav att resas såväl av Norrbottenskommunerna som av gruvarbetarna att anrikningen och vidareförädlingen skall ske där, för att därmed nya arbetstillfällen skall kunna skapas och basen för malmkommunernas framtid skall kunna breddas.

De långa avstånden och de transportproblem som uppkommer om malm eller slig skall transporteras från Norrbottens fjällvärld till Rönnskärs smältverk kommer säkert också att skapa mycket besvärliga ekonomiska problem. Det är därför enligt vår mening framsynt och klokt att redan nu låta en speciell utredning eller kommission se över dessa frågor. De här båda stora företagen har egna prospekteringsavdelningar, laboratorieresurser och serviceverkstäder, välutbildad arbetskraft och mycket annat, som vi menar att man kan utnyttja bättre genom en samordning, till förmån för gruvindustrins framtida utveckling.

Det förtjänar också sägas att företrädare för LKAB inför utskottet har uttalat sitt intresse för att en sådan här översyn kommer till stånd. Men detta förslag avfärdar utskottets majoritet utan någon som helst motivering. Förmodligen gör man det av den anledningen, att man tycker att detta osar förstatligande av Bolidenbolaget, något som naturligtvis är närmast en katastrof enligt den borgerliga majoritetens uppfattning.

Vi är ännu angelägna, liksom i motionen, att framhålla att det för oss först och främst är fråga om att stärka den svenska gruvindustrins framtid. Kan man nå detta syfte genom en samverkan mellan de två dominerande gruvföretagen, så är själva ägandefrågan ingen primär fråga för oss. Det står dock, menar vi, helt klart att gruvindustrins framtida behov av investeringsmedel är så stora, att endast staten kan garantera att tillräckliga medel ställs till förfogande. Därigenom blir inflytandet över den framtida verksamheten, liksom ägandeförhållandet, en naturlig följd av detta.

I vår motion berör vi också den angelägna frågan om gruvindustrins och malmförädlingens framtida energiförsörjning. Både gruvbrytning och malmförädling är energikrävande, och en ökad mekaniseringsgrad i gruvorna, liksom en längre gående förädling av råvaran, kommer att öka kravet på tillgång på elektrisk energi. Norrbotten är redan nu en stor producent av elektrisk energi, och det finns fortfarande möjligheter att bygga ut vissa delar

*Gruvindustrin,
m. m.*

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

av vattenkraften. Som jag tidigare framhållit har de statliga industrierna föreslagit att man i egen regi skall få möjligheter att bygga ut en del av denna vattenkraft. Det är vår uppfattning att man därigenom skulle få den inflationssäkra energitillgång som måste vara ovärderlig för företag av denna art i framtiden.

Herr Börjesson skojar litet och säger att detta kanske är början till ett fritt Norrbotten. Ja, herr Börjesson, fantasi är bra, det är intressant och roligt. Men jag tycker att uttrycket vittnar om att herr Börjesson egentligen inte har läst vare sig motionen eller vad Kjell Öström i Luleå har skrivit. Vi hörde att herr Börjesson menade att vi har gott om statsrådsämnen i Norrbotten. Herr Börjesson! Det är inte det enda vi har i Norrbotten. Norrbotten är en rik del av detta land och skall så vara. Men vi har försökt förgäves upprepade gånger att få herr Börjesson och den borgerliga regeringen att begripa att man måste ta rätt på rikedomarna och göra någonting av dem, i stället för att säga som herr Börjesson: Vi önskar naturligtvis Norrbotten den bästa utveckling det kan få.

Avsikten med de förslag vi har ställt är att förstärka gruvindustrins möjligheter att förbättra näringslivets förutsättningar i Norrbotten, för att vi därigenom skall kunna bli konkurrenskraftiga och få möjligheter att sörja för vår sysselsättning i länet.

Herr talman! Den sista frågan, som berör energin, behandlas inte i detta betänkande, men jag vill ändå nämna den, då den kommer att ha stor betydelse även för gruvhanteringen och malmförädlingen i framtiden. Vi motionärer hoppas givetvis att riksdagen, när den frågan en dag kommer på riksdagens bord, skall fatta ett sådant beslut att företagets framställning kan beviljas. Med de av oss framlagda förslagen avser vi att skapa vida bättre förutsättningar för gruvhanteringen i denna del av vårt land. Genom förslagen på nya verksamhetsområden och utvecklingslinjer kommer förhoppningsvis gruvhanteringen att bli betydligt mindre konjunkturkänslig, och den kommer därigenom att bättre än tidigare kunna trygga sysselsättningen inom Norrbottens malmkommuner.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna som är fogade till näringsutskottets betänkande.

FRITZ BÖRJESSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om förstärkningen av malmbanan var uppe förra gången vi diskuterade i synnerhet Kirunas och LKAB:s problem, och jag instämmer till fullo i att man på något sätt behöver förbättra malmbanan till Narvik.

Karl-Erik Hiäll säger att frågan om LKAB:s fraktproblem inte behandlats i utskottsbetänkandet. Nu efteråt har också jag observerat att det inte finns någonting sagt om detta i betänkandet, och jag vet inte hur det har gått till. Tydligen har inte heller utskottets ordförande tänkt på att den frågan borde ha kommit med. Han är ju från Norrbotten och borde haft anledning att tänka på det mer än vi övriga, men det är tydligen någon lapsus som har skett här.

Sedan vill jag återkomma till det jag sade om den statliga tjänsteman som

hade talat om ett självstyrt Norrbotten – man må kalla det skämt eller vad man vill – och är det så att jag har sårat någon med de ordvändningar jag använde i det sammanhanget, så vill jag understryka att det inte var sagt med någon ironi, utan jag kom bara att tänka på att jag läst artikeln som den här mannen hade skrivit.

Det är helt klart att vi i utskottsmajoriteten är av den uppfattningen att den stora kommission som man yrkat på dels i Karl-Erik Hälls motion, dels i partimotionen av socialdemokraterna inte behövs förrän man får de utredningsutlåtanden som man väntar att den mineralpolitiska utredningen skall avge under 1978.

I mitt tidigare anförande glömde jag, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 35, så det skall jag be att få göra nu.

KARL-ERIK HÄLL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är egentligen ganska chockerande att från utskottets talesman få höra att han nu, när jag påpekar det, upptäcker att en så vital del av gruvindustrins område som trafikproblemet när det gäller malmбанan inte är med i betänkandet. Jag vet inte om man så lättvindigt som herr Börjesson gjorde kan hänvisa till att ordföranden i utskottet är ansvarig för detta. Utskottets socialdemokrater och reservanterna har i reservationen tagit upp de frågor som framför allt är angelägna, och enligt min mening bör herr Börjesson inte bara konstatera att frågan om fraktkostnaderna inte är med utan verkligen ta på sitt ansvar att den också får sin rättmätiga behandling snarast möjligt genom att medverka till att regeringen tar initiativ i den riktningen. Det har ju ändå, herr Börjesson, talats om dessa höga fraktkostnader. Herr Börjesson som talesman för utskottet instämmer i att de innebär ett problem, men ingen som helst åtgärd vidtas.

Förstärkningen av malmбанan är inte en fraktkostnadsfråga i och för sig, men en förutsättning för att fraktkostnaderna skall kunna bli rimliga är ju att man får bärighet på banan. Det är detta vi menar skulle kunna göras nu. Men det gäller att handla nu. Det är nu som banan är lågt trafikerad, och det är nu som den låga tågtätheten medger arbetsro. Det är också nu som det finns material att använda, och i dag finns det arbetskraft i LKAB som genom den borgerliga politiken ställs inför hotet att bli avskedad. Jag försökte genom en interpellation för en tid sedan – tyvärr för sent för att kunna inlämna den – fästa regeringens uppmärksamhet på detta ytterligare en gång, trots att herr Börjesson och jag haft en debatt om det tidigare.

Herr Börjesson hänvisar återigen till mineralpolitiska utredningen. Jag har läst denna utrednings direktiv, och jag kan inte för mitt liv begripa hur utskottsmajoriteten genom herr Börjesson upprepade gånger kan hänvisa till utredningen och säga att det inte behövs någon speciell utredning eller kommission för att lösa gruvindustrins problem och att allt detta kommer att lösas när mineralpolitiska utredningens förslag läggs på bordet. Herr Börjesson vet precis lika bra som jag att dessa problem inte kommer att lösas

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

genom den mineralpolitiska utredningens förslag. Är det inte lika bra, herr Börjesson, att erkänna det?

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Om Fritz Börjessons framträdande i denna debatt är det väl inte mycket mer att säga än att det dunkelt sagda också är det dunkelt tänkta. Att argumentera med herr Börjesson är ungefär som att slåss med spöken i ett mörkt rum, och det fanns hos honom faktiskt ingen skymt av förståelse för Norrbottens problem. Är herr Börjesson verkligen representativ för centerpartiet, blir det nog inte många väljare kvar i den översta delen av landet vid tiden för nästa val.

Jag har under en rad av år pläderat för motioner om gruvnäringens förstatligande, och liknande yrkanden behandlas också i näringsutskottets betänkande nr 60. Det är ett krav som överensstämmer med vår principiella syn att samhället skall äga de viktiga naturtillgångarna. Vi har i en motion, som dock icke behandlas i detta betänkande, föreslagit förstatligande av hela gruvnäringen. Den åtgärden borde ha företagits för länge sedan, och det är beklagligt att socialdemokratin icke använde sin majoritetsställning i riksdagen för att genomföra detta långt tidigare.

Vi är skarpt kritiska till både den statliga och den privata skötseln av gruvnäringen. Att förstatliga Lapplandsgruvorna den gången det begav sig var en riktig åtgärd, men det betydde ju tyvärr inte att man skötte sig väsentligt bättre än de privata exploatörerna.

Dagens situation visar hur folkfientligt, kortsynt och galet man har handlat även inom den statliga gruvnäringens domvärjo. Man plundrade LKAB:s gruvor i Norrbotten så långt det var möjligt. Det fanns under de goda exportåren bara en enda hetsande målsättning: Ut med så mycket malm som möjligt till världsmarknaden!

Brytningskvantiteterna steg år efter år, och Sverige var under decennier den stora exportören av råmalm. Det gav pengar och vinst åt den svenska statskassan. Fast ännu större blev förtjänsten i de länder där man hade förstånd att förädla malmen – före försäljning.

I Sverige handlade gruvägarna som om varje dag vore den sista, som om man tänkte: Efter oss må syndafloden komma.

Och nu har den kommit. Nu säljer man inte råmalm längre så mycket man vill. Nu finns det konkurrenser även till LKAB. Nu är det ingen konjunktur för malm. Nu befinner sig gruvnäringen i kris. Nu permitteras gruvarbetare och driften skärs ner. Ingen vet hur man skall klara kommuner som har hängt upp hela sin existens och ekonomi på gruvdriften.

Och ändå borde man någon gång ha kunnat räkna ut att guldåldern för malmförsäljningen en dag måste ta slut – att man nödvändigtvis måste satsa på förädling och breddning av näringslivet för att undvika en kris, om malmförsäljningen skulle svikta. Åtminstone kunde man ha lyssnat på varningar. Det har kommit många sådana från experthåll under årens lopp, och vi kommunister har åtminstone i 20 år sagt att man måste satsa på en breddning av näringslivet, spara på malmen och tänka på framtiden.

Men vi har talat för döva öron, och nu står man med problem upp till halsen. Gruvkrisen kan och måste lösas, men det kan inte ske genom att man går och hoppas på bättre konjunkturer för malmförsäljningen. För detta krävs i stället att man synkroniserar gruvnäringen med ökad förädling. Det innebär bättre hushållning med malmen, ger större ekonomiskt utbyte och mera arbetstillfällen. Att gå vidare i samma spår som man hittills har gjort är inte längre möjligt. Det måste var och en förstå – även Fritz Börjesson.

Man måste slå in på nya vägar och inrikta sig på andra malmer och mineraler än de som ingår i den traditionella malmbrytningen. Det finns också en hel del objekt. Vi har de svenska alunskifferna som innehåller världens största kända uranfyndigheter. Vi har de brytvärda tillgångarna av uranskiffer i Billingenområdet (Ranstad), i Skåne, i Östergötland och i hela östra fjällområdet från Dalarna och uppåt som uppskattas till ca 50 miljarder ton. Alla dessa fyndigheter kan kanske inte utnyttjas även om de är brytvärda. Men en fortsatt prospektering kan med stor sannolikhet leda till upptäckten av andra alunskifferdepåer som är så belägna att inga andra värden kommer i kläm vid en exploatering.

Den svenska uranskiffen innehåller f. ö. mer än 10 % kolföreningar, vilka bl. a. kan användas för oljeproduktion och produktion av metanol som i vissa proportioner kan ersätta bensin. Här finns alltså möjligheter att utvinna den olja som annars skulle importeras för bl. a. den kemiska industrin.

Uranskiffen innehåller vanadin, molybden, nickel, kobolt och många andra värdefulla metaller. Experterna uppger att en betydande del av restprodukterna kan användas för produktion av konstgödsel.

Vi har i Arjeplogsområdet – i mitt eget län – mycket stora uranfyndigheter. Dessa finns i en bygd där det behövs jobb och där det finns möjligheter till en ny gruva av stor betydelse för bygden och för vår framtida energipolitik.

Näringsutskottet har med möda kompromissat sig fram till att man i varje fall skall undersöka dessa värdefulla fyndigheter. Vi får hoppas att förnuftet segrar, så att man så snart som möjligt kan komma fram till brytning och ett nyttjande av fyndigheterna.

Det finns en rad andra brytvärda fyndigheter av skilda malmer och mineraler i Norrbotten. Gruvnäringen behöver alltså inte dö. Den kan utvecklas med en förnuftig politik.

I den socialdemokratiska motionen framhåller man nödvändigheten av att ta ett samlat grepp om problemen inom gruvindustrin. På s. 3 och 4 kan man läsa att socialdemokraterna 1977 lade fram ett sjupunktsprogram med bl. a. följande krav:

”– Malm- och mineralbasen måste breddas

– Ökad vidareförädling av järnmalmen i Sverige

– Nya produkter i gruvföretagen

– Nylokalisering av annan industri som komplement och ersättning.”

Dessa krav har Norrbottensdelegationen drivit under många år. Synd bara

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

att socialdemokraterna inte gjorde detsamma under den tid som de bestämde.

Självfallet måste ett samlat grepp tas. Staten måste rycka åt sig inflytandet och bestämmandet över gruv- och stålindustrin och samordna dessa båda näringar med sikte på att trygga sysselsättningen genom ökad förädlingsgrad och samordning.

Betänkandet behandlade också frågan om vårt lands gruvindustri som i huvudsak kommit att delas i två delar: LKAB, som ägnar sig åt järnmalmsbrytning, och Bolidenbolaget, som bearbetar sulfidmalmer och som framför allt ägnar sig åt koppar. De socialdemokratiska motionärerna är också inne på att man måste få till stånd lämplig samverkan mellan Bolidenbolaget och LKAB, och de vill utreda frågan om ett närmare samgående.

Arbetspartiet kommunisterna framlägger ett konkret förslag i motionen 389, vilket går ut på att Boliden AB överförs i statlig ägo. Vi anser att förutsättningen för en verklig samordning måste ligga i att staten övertar Bolidenbolaget – annars kan den verkliga och vettiga samordningen aldrig komma till stånd. Herr Börjesson gjorde knappast ett försök att argumentera mot tankegången. Han varnade för ett snabbt tvångsgifte mellan LKAB och Boliden. Han talar för storfinansens företrädare, tycker jag, men utan argumentation. Som argument skall man väl inte uppfatta anknytningen till studentrevolten 1968 som figurerade i hans inlägg?

Kravet på förstatligande är ett krav som ställs också från de fackliga organisationernas sida. På Gruvindustriarbetareförbundets kongress beslutade man att sluta upp bakom kravet på Bolidenbolagets förstatligande och utvecklandet av en statlig gruvsektor.

Metalls avd. 209 i Skelleftehamn, där smältverksarbetarna vid Rönnskär är organiserade, har vid två tillfällen uttalat sig för förstatligande. Man har anfört principiella skäl, nämligen att endast staten bör äga och förfoga över en så viktig naturtillgång som malm och att staten sist och slutligen får ta ansvaret när malmen är slut.

I det bolidenägda Rönnskär har man varit orolig över miljöfrågornas lösning och bolagets antydningar om att en nedläggning i stället för erforderliga miljövårdsinsatser kan bli aktuell.

Vi har i vår motion sammanfattat de anställdas synpunkter i fråga om förstatligande. Det sägs att ett statligt företag, drivet strikt efter den kapitalistiska ekonomins principer men i avsaknad av naturlig planmässighet för hela folkhushållet, självfallet råkar in i systemets kris.

Den del av Bolidenbolagets verksamhet som är förlagd till smältverket i Rönnskär har som bekant under senare tid väckt riksintresse på grund av inre och yttre miljöförstöring. Under många goda år har miljön eftersatts, så att vi nu kommit till den gräns där det råder uppenbar fara för många människors liv och hälsa. Att ändra på en sådan miljöförstöring är ingen lätt eller snabbt avklarad uppgift. Nu har Bolidenbolaget ålagts att förbättra den inre och yttre miljön, men samtidigt har det alltså antytts att alternativet kan bli en nedläggning. Det är mot denna bakgrund som man från arbetarhåll starkare aktualiserat frågan om ett förstatligande.

Gruvdriftens perspektiv kan bedömas som gynnsamma. Varor, baserade på malm, kommer alltid att användas. På lång sikt finns det inga skäl till pessimism. Huvudfrågan är råvarans förädling, inte en ständig ökning av malmbrytningen. Förädling av kopparmalmen, som vi föreslår, är fullt möjlig att genomföra i Västerbotten. Det är naturligtvis den sittande regeringens sak att lägga fram alternativ och förslag när det gäller den praktiska handläggningen av frågan.

Undersökningar för att bringa klarhet i vad som döljer sig under Bottenvikens berggrund är också nödvändiga. Geologerna har fastställt att det finns åtskilligt.

Vi vet ju att gruvdriftens dialektik kännetecknas av snabba förändringar. Det kommer naturligtvis alltid att vara så, att gruvor läggs ned och att nya öppnas i den takt som det är möjligt.

Vi har tagit upp frågan om gruvdriften i Adak. Den är ju slut, och man frågar sig ängsligt hur framtiden skall bli. Vilka alternativa sysselsättningsmöjligheter finns det, eller kan man inte ordna någonting? Vi har också påtalat att det finns kunskaper om gruvdrift och att dessa bör kunna utnyttjas i fortsättningen. Staten bör därvid moraliskt svara för sysselsättningen i Adak, där gruvan alltså lagts ned.

Vår motion slutar med yrkandet att riksdagen skall uttala sig för att Bolidenbolaget överförs i statlig ägo, att ett program för vidareförädling av koppar i Västerbotten läggs fram och att ett statligt serviceföretag för gruvdrift etableras i Adak. Detta krav kommer från fackföreningarna och de anställdas egna organisationer.

I utskottsbetänkandet framhålls att större delen av den personal som berörs av Adakgruvans avveckling har erbjudits arbete inom andra delar av koncernen. Det har gått väldigt smidigt, sade Fritz Börjesson med sin vanliga lättsamma optimism. Men vem har han frågat? Har han frågat Bolidenbolagets direktörer, eller har han frågat de arbetare som har kommit i kläm? Dessa har erbjudits arbeten inom andra delar av koncernen, står det i utskottsbetänkandet. Men Fritz Börjesson och utskottets övriga ledamöter måste väl veta lika bra som jag att detta aldrig innebär en lösning på människors och samhällens problem. Problemet är ju att man på platsen icke har skaffat någon form av ersättningsindustri. Således är problemet med Adak olöst, och även av det skälet yrkar jag bifall till motionen 389.

Slutligen vill jag säga följande. Den svenska gruvnäringen befinner sig i kris. Det är en kris som till stora delar är självförvållad. Man har avstått från att bredda gruvnäringen, man har satsat ensidigt med profiten som ledfyr och inte med människors och regioners bästa för ögonen. Man har sugit ut gruvor. Man har avstått från att bredda gruvdriften. Man har importerat industrimineraler i stället för att ta fram det vi själva har. Man har underlåtit att satsa på ökad förädling av malmen före försäljningen, och när malmexporten nu slår fel står man upp till halsen i problem. Därför har man kris inom gruvnäringen av i dag. Det är den krisen som samhället måste lösa, och man skall inte lösa den genom nedläggning utan genom statsövertagande och ett program för gruvnäringens utveckling.

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! I motionen 1977/78:479 har ett antal socialdemokratiska riksdagsmän från Bergslagen pekat på nödvändigheten av en samordning av svensk gruvhantering, inte bara i fråga om brytning av nu kända fyndigheter av järnmalm, sulfidmalm och mineraler, utan även i fråga om en planmässig och utvidgad prospektering. Motionen slutar med en hemställan att riksdagen hos regeringen begär en skyndsam översyn och redovisning av möjligheterna till stödjande åtgärder för gruvhanteringsens framtida utveckling, varvid särskild hänsyn skall tas till situationen vid gruvfälten i Mellansverige, det sistnämnda med hänsyn till nedläggningshot och djup oro vid just dessa fält.

Motionen har avstyrkts av majoriteten i näringsutskottet.

De socialdemokratiska reservanterna slår emellertid fast att det är anmärkningsvärt att regeringen inte har förmått att ta något samlat grepp för att komma till rätta med strukturproblemen, och reservanterna kräver en parlamentarisk kommission för att skapa ett program för en framtidsinriktad utveckling av svensk gruvindustri. Det stämmer väl med den motion som jag åberopade inledningsvis. Nödvändigheten av vad som begärs i motionen och i reservationerna styrktes för mig ändå mer då jag den 28 april hörde industriministerns svar på en fråga om Basttjärns gruva, ägd av Fagersta, SKF och Sandvik. Industriministern sade att ägarna till gruvan har bedömt det som utsiktslöst att fortsätta driften vid gruvan, och han fann ingen anledning att ifrågasätta denna bedömning.

Detta är ett enda exempel. Flera skulle kunna anföras. Så här kan det rimligtvis inte få gå till i fortsättningen. Skilda ägare skall inte, var och en utifrån sina speciella intressen, kunna göra människor arbetslösa, radera en näring. Gruvarbetet är hårt och många gånger ett farligt jobb. Det har krävt många personliga offer. Samtidigt har Sverige genom årtionden tagit hem stora exportinkomster på malm och stål. Illa lönar vi den svenska gruvarbetarkåren, om den bara i tysthet skall få försvinna. Här måste jag ställa frågan: Har inte de borgerliga riksdagsmännen från Bergslagen någon känsla för och någon tilltro till gruvhanteringen?

Herr talman! Vi behöver verkligen ett samlat grepp kring svensk gruvindustri och en analys kring dess utvecklingsmöjligheter, som jag tror finns. Jag ber att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid näringsutskottets betänkande nr 60.

I detta anförande instämde Sven Mellqvist, Gudrun Sundström, Ove Karlsson, Karin Flodström, Ingemar Konradsson och Nils Hjorth (samtliga s).

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlar vi gruvindustrin i vårt land under kommande budgetår. Och låt mig säga att vi kanske behandlar också gruvindustrins totala framtid i vårt land.

I samband med näringsutskottets betänkande om handelsstålet hade vi

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

socialdemokrater från Västmanland en motion som behandlade såväl gruv- som stålindustrin. I vår hemställan begärde vi att regeringen skulle utarbeta en plan för hur den regionalpolitiska målsättningen skulle kunna uppnås i de gruvorter som otvivelaktigt skulle bli drabbade av de strukturförändringar som nu pågår.

När vi skrev motionen levde vi i Västmanland fortfarande i den förhoppningen att Fagersta AB skulle ta sitt ansvar för gruvdriften i Riddarhyttan. Och vår förhoppning stod också, måste jag säga, till att den borgerliga regeringen och de statliga myndigheterna skulle ta sitt ansvar och i samarbete med ägarna få till stånd en fortsatt prospektering i Riddarhyttan.

Sedan dess – och det är inte lång tid som gått – har mycket hänt. Bl. a. har den uppvaktning som vi gjorde i industridepartementet inte lett till något positivt eller långsiktigt förslag eller beslut. Regeringen är inte ens beredd att tro på företagets förslag om fortsatt malmlätning. Och vi frågar oss naturligtvis varför. Vad är det för krafter som regeringen tror på när inte ens det privata näringslivets rekommendationer räcker för att påverka regeringen? Är det någon ny Åslingdoktrin som börjar växa fram eller vad är det?

I föreliggande betänkande från utskottsmajoriteten framgår – och det uttalar man tydligen med en viss förhoppning – att om riksdagen bifaller regeringens nyssnämnda förslag om lokaliseringpolitiskt stöd och sysselsättningsbidrag till företag inom gruvindustrin, då öppnas också möjligheterna till insatser för orter och regioner där denna näringsgren har dominerande betydelse. Herr Börjesson förde en liknande argumentering i sitt tidigare anförande.

Naturligtvis frågar vi oss: Vad menar utskottet och vad är det herr Börjesson menar? Vi tolkar det så att man tydligen menar att regeringen nu har ställt i utsikt stöd och bidrag. Men låt mig fråga: Om nu denna form av stöd inte är det som behövs eller det som efterfrågas i dessa aktuella fall, för här efterfrågas ett statligt engagemang i gruvindustrin, vad tjänar då de stödåtgärder till som herr Börjesson och regeringen talar om?

Jag är övertygad om att det som i dag behövs är åtgärder för att bibehålla framtidstron, en fortsatt prospektering och fortsatt brytning i de orter som det här är fråga om och kanske också ett medägande i det hela.

Men vad är det nu som händer? Herr Börjesson hänvisar till att mineralpolitiska utredningen arbetar och kommer med ett förslag under 1978. Men låt mig fråga herr Börjesson: Vad händer under tiden? Skall man sitta med armarna i kors i denna riksdag och även i regeringen och vänta och låta de privata företagen vattenfylla gruva efter gruva?

Herr talman! Det som i denna debatt klart borde ha framgått av vad utskottets talesman sade är att till dess utredningen är klar med sina ställningstaganden skall ingen nedläggning få ske av de gruvor som redan i dag är i drift.

Jag anser att det socialdemokratiska förslaget om tillsättning av en kommission för utredning av gruvindustrins framtid borde kunna stödjas av

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

de borgerliga riksdagsledamöterna från Bergslagen. Tyvärr har ingen bland de borgerliga i utskottet gjort det, men min förhoppning står fortfarande till att representanterna från Bergslagen för de borgerliga partierna är beredda att stödja de socialdemokratiska reservationerna.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid näringsutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 35

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande nr 60

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o motionen nr 1933 av Eivor Marklund och Lars-Ove Hagberg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Ingvar Svanberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eivor Marklund begärde votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 60 mom. 3 antar reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1933 av Eivor Marklund och Lars-Ove Hagberg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eivor Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 16
Avstår - 152

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 60 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 141
Avstår - 14

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1933 av Eivor Marklund och Lars-Ove Hagberg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eivor Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 60 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1933 av Eivor Marklund och Lars-Ove Hagberg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eivor Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 5-7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 389 av Alf Lövenborg och Rolf Hagel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Gruvindustrin,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 60 mom. 5-7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 389 av Alf Lövenborg och Rolf Hagel.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 15
Avstår - 2

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Fristående länsdomstolar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:47 med anledning av propositionen 1977/78:170 med förslag om fristående länsdomstolar jämte motioner.

I propositionen 1977/78:170 (kommundepartementet) hade hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att länsskatterätterna, fastighetstaxeringsrätterna och länsrätterna skulle brytas ut från länsstyrelserna och omvandlas till en fristående allmän förvaltningsdomstol i varje län,
2. besluta att mellankommunala skatterätten skulle brytas ut från riksskatteverket,
3. godkänna de riktlinjer för en ny länsrättsorganisation som förordats i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att de nuvarande länsdomstolarna, dvs. länsrätterna, länsskatterätterna och fastighetstaxeringsrätterna, bryts ut från länsstyrelserna och läggs samman till en ny fristående allmän förvaltningsdomstol i varje län. De utbrutna domstolarna föreslås få namnet länsrätt. Vidare föreslås att länsrätterna i administrativt hänseende samordnas med regeringsrätten och kammarrätterna. Det innebär bl. a. att domstolsverket blir central förvaltningsmyndighet också för länsrätterna. Domarkarriären utformas enligt förslaget efter mönster av domarkarriären i de allmänna domstolarna. Mellankommunala skatterätten bryts ut från riksskatteverket och samordnas i administrativt hänseende med länsrätten i Stockholms län.

Det förberedelsearbete som återstår inriktas på att reformen skall genomföras den 1 juli 1979.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1878 av Lennart Bladh m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalisering av länsrätt,

1977/78:1887 av Wilhelm Gustafsson m. fl. (fp, c, m, s), vari hemställts att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad i motionen anförts om en särskild utredning angående förläggning av de nya länsrätterna i Älvsborgs län till Sjuhäradsbygden samt att motsvarande prövning skedde även för andra län, där remissinstanser framhållit att regionalpolitiska skäl borde beaktas vid beslut om den nya länsrättens förläggning, och

1977/78:1900 av Karl Erik Olsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande förläggningsorter för länsrätterna.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. godkänna de i propositionen 1977/78:170 angivna riktlinjerna för en ny länsdomstolsorganisation,

2. förklara motionerna

a) 1977/78:1878,

b) 1977/78:1887,

c) 1977/78:1900

besvarade med vad utskottet anført om lokalisering av länsrätterna.

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Olle Svensson, Ove Karlsson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist och Kerstin Nilsson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1977/78:170,

2. avslå motionerna

a) 1977/78:1878,

b) 1977/78:1887,

c) 1977/78:1900.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet har yrkat avslag på den proposition som nu behandlas. Egentligen skulle vi ha velat yrka på bordläggning i avvaktan på de utredningar vilkas resultat enligt vår mening behövs för ett ställningstagande. Eftersom dessa utredningar tar sin tid skulle ärendet ligga så länge på bordet att det reellt sett inte är möjligt med en sådan bordläggning. I den situationen nödgas vi yrka avslag på propositionen.

Vår kritik gäller sålunda att frågan om länsdomstolarna har brutits ut ur sitt

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Fristående läns-
domstolar*

Onsdagen den
17 maj 1978

*Fristående läns-
domstolar*

sammanhang. Man raserar 1971 års organisation utan att veta hur den organisation skall se ut i sin helhet som skall uppstå.

Självfallet delar vi den uppfattningen att rättssäkerhetskraven skall tillgodoses. Det finns skäl som talar för en sammanläggning av länsdomstolarna till en domstol. Det är också möjligt att en självständig domstolsorganisation är att föredra framför den nuvarande, men det vet vi inte ännu med någon större säkerhet. Framför allt bör denna fråga inte lösas separat.

Det pågår som bekant en rad utredningar om länsförvaltningen. Två utredningar är av särskild betydelse i detta sammanhang, länsdemokratiutredningen och OPAL-utredningen. Länsdemokratiutredningen kommer om några veckor att lämna sitt första betänkande. Det avser endast länsplaneringen. Det mesta återstår och ingen vet vad detta arbete kommer att leda till för resultat, men kammaren inbjuds i dag att ta ställning i fråga om en detalj utan att man på något sätt vet varhän länsdemokratiutredningen kommer att styra och vilka beslut riksdagen slutligt kommer att fatta.

Det behövs ett samlat grepp på det här området. Vi försökte ta detta i en socialdemokratisk partimotion och för att vinna tid nu i kväll hänvisar jag när det gäller de principiella synpunkterna till denna motion.

Utredningen om länsrätterna har endast lagt fram ett principförslag. Det finns en rad detaljer som inte berörs av detta. Flera remissinstanser har anmärkt på det. De har ansett att man inte kan ta ställning innan man får också dessa detaljer utredda, och de menar att inte heller riksdagen kan fatta beslut innan man får en redovisning av hur organisationen mer i detalj skall se ut.

Länsstyrelserna i de tre största länen hör till de kritiska. Länsstyrelserna i Stockholm och Malmö har yrkat ett direkt avslag i sina remissyttranden. Länsstyrelsen i Göteborg ställer sig principiellt på samma linje som utredningen men anser att man inte kan ta definitiv ställning förrän vissa kompletterande utredningar har utförts.

När man går igenom yttrandet från Göteborgs och Bohus län med landshövding Erik Huss i spetsen finner man att länsstyrelsen på en rad detaljpunkter har efterlyst närmare undersökningar, trots att den starkt sluter upp kring själva den princip som ligger till grund för länsdomstolsutredningens förslag. Låt mig bara som exempel peka på att länsstyrelsen i Göteborg ifrågasätter om man verkligen kan inrätta en länsrätt i varje län. Den tvivlar på att detta skall vara möjligt i de minsta länen. Det finns, menar den, knappast underlag för självständiga länsdomstolar i dessa. Denna osäkerhet ökar med den tveksamhet som finns om den framtida utvecklingen av antalet mål.

Detta är en ganska väsentlig synpunkt ur riksdagens synvinkel. Om det skulle visa sig att antalet mål inte räcker till, så leder väl det till att man får skapa större enheter. Då får man länsdomstolar som omfattar större områden än de nuvarande länen. Man får då alltså längre avstånd mellan medborgarna i dessa områden och domstolen.

Inte heller finns det någon fullständig redovisning av de kostnader som uppkommer. I dessa tider då det ofta från kammarens talarstol talas om att

man måste hålla igen med statens utgifter blir även det något mycket väsentligt. Vi vet inte vad denna reform kommer att kosta. Att den kommer att leda till ökade kostnader för staten är uppenbart – hur stora de blir är däremot inte klaggjort.

Man har inte heller undersökt processordningen i detalj. Man vet inte om denna nya domstol skall tjänstgöra som en första instans på samma sätt som länsskatterätterna. Det finns en del mål som nu går till länsskatterätterna som första instans. Skall de gå direkt till dessa domstolar, eller hur skall det ske? – Detta nämnt endast som några exempel.

Det kan också vara intressant att se hur en länsstyrelse i ett mindre län har sett på det här. Jag antar att kommunministern med samma intresse som jag har läst yttrandet från länsstyrelsen i Västerbotten eftersom landshövdingen där, Bengt Lyberg, är ordförande i OPAL-utredningen, denna utredning som arbetar med länsstyrelseorganisationen.

Länsstyrelsen i Västerbotten finner det f. n. inte möjligt att tillstyrka kommitténs förslag om en utbrytning av länsdomstolarna. Till detta finns två reservanter – båda är tjänstemän i länsstyrelsen – men bakom landshövdingens uppfattning sluter förtroendeledamöterna i länsstyrelsen upp. Bland de synpunkter denna länsstyrelse anför vill jag bara visa på en.

Länsstyrelsen skriver: "Länsdomstolskommitténs principiella resonemang – som inte godtas av länsstyrelsen – borde få som följd att alla besvärärenden som nu handläggs av länsstyrelsen och andra regionala förvaltningsmyndigheter överflyttas till den nya länsdomstolen."

Det är också en väsentlig synpunkt som inte närmare har utretts. Skall man stanna vid det som länsrätterna nu gör och skall andra befogenheter ligga kvar inom länsstyrelserna? Eller vad skall ske på detta område? Det ingick såvitt jag kan förstå inte i länsdomstolsutredningens uppdrag att utreda det. Men för riksdagen är det väsentligt att man får klarhet på denna punkt.

Utifrån detta perspektiv utvecklar Bengt Lyberg och länsstyrelsen i Västerbotten också den synpunkten att denna reform kan leda till en utarmning av juridiskt präglade arbetsuppgifter inom länsstyrelsen. Härav drar man i Västerbotten slutsatsen: "Den rättsliga övervakningen av länsstyrelsearbetet i övrigt skulle då kunna bli mindre effektiv vilket måste innebära risker för rättssäkerheten."

Här möter vi alltså en synpunkt som står i rak motsättning till det vägledande motivet för reformen, nämligen att man skall öka rättssäkerheten.

Finns det då några bärande skäl för ett beslut redan under våren 1978, när stora utredningar inte är färdiga och när det är så mycket som är ovisst på det här området? Jag har inte kunnat finna att några sådana bärande motiv läggs fram i vare sig propositionen eller utskottsbetänkandet. Det är egentligen tre synpunkter som jag har funnit där.

Den första är att man vill förstärka rättssäkerheten. Det är ett motiv som är lovvärt. Men ingen har kunnat visa att den nuvarande ordningen innebär något åsidosättande av rättssäkerheten. Motivet tycks närmast vara psykologiskt; man skall markera länsdomstolarnas självständiga ställning. De har

Onsdagen den
17 maj 1978

*Fristående läns-
domstolar*

redan en självständig ställning, och därför stämmer den nuvarande ordningen med grundlagen. Med all rätt skriver också konstitutionsutskottet:

”Det har som framhålls i propositionen inte visats annat än att länsdomstolarna i sin dömande verksamhet intar den självständiga ställning som enligt regeringsformen gäller för domstolarna.” Jag vill gärna instämma i detta.

Sedan utvecklar utskottet att man vill markera självständigheten och integriteten. Men jag frågar mig: Finns det anledning att göra detta på våren 1978 innan utredningar är genomförda på en rad närliggande områden? Finns det något skäl som gör att man just på våren 1978 behöver markera denna självständighet, när vi alla är överens om att länsdomstolarna har en självständig ställning?

Ett annat skäl som man tar upp är att det finns en balans vid länsdomstolarna. Låt mig utan omsvep säga att den existerar, och den behöver bringas ned. För att få bort den krävs emellertid inte en reform av det slag som har föreslagits. RS-reformen bör på sikt minska tillströmningen av mål till länsdomstolarna – eljest vore ju denna reform ganska meningslös.

Det är möjligt att man behöver förstärka länsdomstolarna personellt. Men det betyder inte att man nödvändigtvis behöver bryta ut dem. Denna förstärkning kan genomföras med nuvarande organisation. Jag kan nämligen inte dela uppfattningen att man får flera tjänster om man flyttar ärendena från kommundepartementet till justitiedepartementet. Jag tror inte heller att kommunministern har den uppfattningen. Han bör ha möjligheter att få fram dessa tjänster lika väl som justitieministern.

Ett tredje skäl som man åberopar är att man vill ha en karriärväg – länsdomstolar, kammarrätt, regeringsrätt. Det är ett skäl som jag förstår. Men har det verkligen sådan tyngd att man bör fatta ett beslut på våren 1978 utan att avvakta de utredningar som pågår på området? För min del har jag svarat nej när jag vägt dessa synpunkter mot varandra.

Jag kan sålunda inte finna att det finns någon ko på isen här utan att man mycket väl kan avvakta kommande utredningar innan beslut fattas. Det är möjligt att man då skall fatta ett beslut i överensstämmelse med länsdomstolsutredningens förslag, men man bör se det i dess stora sammanhang innan man kommer fram till beslut.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Det reformförslag som kammaren nu behandlar är förvisso inget nytt ämne för riksdagen. Frågan om fristående regionala förvaltningsdomstolar övervägdes redan när länsskatterätterna och länsrätterna tillskapades. I det sammanhanget uttalade både statsutskottet och civilutskottet att principiella skäl kunde anföras för fristående länsdomstolar.

Det anses ju allmänt i vårt land vara av grundläggande betydelse för rättssäkerheten att domstolarna har en självständig ställning. Här vill jag gärna hålla med Hilding Johansson om att det inte heller är någon som på

allvar påstår att länsdomstolarna inte skulle vara självständiga i förhållande till länsstyrelserna i sin dömande verksamhet. Det tycker jag är angeläget att påpeka. Men jag tror man skall begrunda förvaltningsmyndigheternas dubbla uppgift. Samtidigt som de skall företräda det allmännas intressen mot de enskilda, så skall de avgöra frågor om de enskildas rätt mot det allmänna. En från länsstyrelserna helt fristående domstolsorganisation är givetvis ägnad att bättre och klarare markera domstolarnas självständighet och integritet. Denna uppfattning delas också av det stora flertalet remissinstanser som har yttrat sig över länsdomstolskommitténs förslag.

Hilding Johansson har refererat till något kritiskt yttrande, och jag vill bara hänvisa till den stora mängden av instanser, som endera inte har någon erinran mot eller också helt instämmer i det principiella förslaget. Jag skall inte trötta kammaren med att räkna upp dem, men jag vill hänvisa till propositionens remissförteckning.

Även från andra utgångspunkter har det varit nödvändigt att se över länsdomstolsorganisationen. Antalet mål till främst länsrätterna har ständigt ökat. Målbalanserna har nu en storlek som knappast kan anses försvarlig ur rättssäkerhetssynpunkt. Det finns små möjligheter att klara upp situationen utan resursförstärkning på personalsidan. Med den föreslagna reformen skall länsdomstolarna samordnas med de andra förvaltningsdomstolarna – regeringsrätten och kammarrätten – med domstolsverket som central förvaltningsmyndighet. Härmed skapar man enligt min mening förutsättningar för en bättre och mera samordnad organisation i fråga om personalplanering och personalpolitik. Den föreslagna gemensamma domarkarriären inom förvaltningsdomstolsorganisationen är också ägnad att åstadkomma en större flexibilitet i systemet. Samtidigt kan man räkna med att den gemensamma domarkarriären ger en förbättrad förvaltningsdomarutbildning.

De motioner som har väckts i anledning av propositionen tar samtliga sikte på förläggningen av länsdomstolarna. Utgångspunkten skall enligt regeringsförslaget vara att domstolarna skall ha sitt säte i residensstäderna. I flertalet fall är detta givetvis också den lämpligaste lösningen för att inte onödigtvis försvåra det nödvändiga samarbetet med framför allt länsstyrelsernas taxeringsenheter. Man kan emellertid självfallet påstå att det också finns län där regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl väger över. Utskottet har därför förutsatt att regeringen vid sin prövning undersöker om sådana skäl i vissa fall kan motivera att länsrätten förläggs till annan ort än residensstaden.

Slutligen, herr talman, några ord om den formella bakgrunden till propositionen och då också den socialdemokratiska reservationen. Till grund för propositionens förslag ligger ett delbetänkande av länsdomstolskommittén. Kommittén föreslog enhälligt – alltså också de socialdemokratiska ledamöterna – att länsdomstolarna skulle brytas ut från länsstyrelserna. Det övervägande antalet remissinstanser ställde sig positiva till förslaget. Propositionen föranledde inte någon motion i denna principfråga från socialdemokratiskt håll men däremot ett krav på avslag på propositionen från de

socialdemokratiska ledamöterna i utskottet vid utskottsbehandlingen.

Reservanterna åberopar OPAL-utredningen och tycker att man bör avvakta en detaljutformning innan man tar ställning i principfrågan. Men det måste väl ändå vara rimligt att man tar principen först och sedan bearbetar detaljerna. Dessutom har ju kommittén under arbetet som ligger till grund för betänkandet om länsdomstolar haft samråd med bl. a. OPAL-utredningen och alltså haft möjlighet att både få och ge information.

Regeringen har alltså nu begärt riksdagens godkännande av riktlinjerna för reformen, därefter skall den närmare detaljutformningen av organisationen utredas och senare skall riksdagen ta ställning till erforderliga lagändringar. Ett sådant förfarande från regeringens sida är enligt min mening i hög grad ägnat att tillgodose riksdagens krav på väl underbyggda reformer.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! De högre domstolarna i vårt land har vuxit fram ur den statliga förvaltningen. Hovrätterna, högsta domstolen och regeringsrätten har under olika skeden brutits ut ur vad som i dag är regeringskansliet. Kammarrätten frigjordes på samma sätt ur kammarkollegiet.

År 1971 inleddes en motsvarande utbrytning av de rent rättsskipande funktionerna på länsplanet i och med tillkomsten av länsrätten, länskatte-
rätten och fastighetstaxeringsrätten. Nu går vi ett steg vidare och ger de här domstolarna en helt fristående ställning. Samtidigt samordnas de nya länsrätterna bättre med regeringsrätten och kammarrätten. Det är en logisk utveckling, som står helt i överensstämmelse med de strävanden vi länge haft att skilja mellan domstolar och förvaltningsmyndigheter. Det innebär en klar markering av rättsskipningens självständighet.

Det är beklagligt att socialdemokraterna har velat ställa sig vid sidan om den här reformen. De tycks ha inlett en allmän blockad mot reformer på länsplanet i avvaktan på vad Hilding Johansson kallade ett samlat grepp, dock utan att avslöja vad det samlade greppet skall innebära. Det mesta som sägs från oppositionen tyder på att man i första hand vill slå vakt om det bestående. Det är i och för sig en hedervärd konservativ ståndpunkt, men den står inte precis i överensstämmelse med den gamla socialdemokratiska tanken att vi steg för steg skall förändra samhället.

I vanlig ordning är det med hänvisning till pågående utredningar som man vill avvakta och ta det lugnt. Det kanske bör noteras att den länsdemokratiska utredningen, som nu skall avvaktas, är precis samma utredning som reservanterna för någon månad sedan ville lägga ned. Det går snabbt i svängarna.

Herr talman! För oss är den principiella huvudfrågan alldeles klar: Det är bra att vi får fristående länsdomstolar. Hilding Johansson har rätt i att det finns en del kvarstående problem att lösa, men de kan lösas efter principbeslutet. Vi utgår ifrån att bearbetningen fortsätter, att man tar stor hänsyn till den berörda personalen och att man vid behov samordnar verkställigheten med de åtgärder som kan komma att föreslås av andra utredningar om den

regionala statsförvaltningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Daniel Tarschys lät förstå att socialdemokraterna ville lägga ned länsdemokratiutredningen. Det var en nyhet! Vad vi motionerade om och vad Hans Gustafsson utvecklade inför kammaren var ju att lägga samman tre utredningar. Detta stämmer med den syn som jag har försökt utveckla här, nämligen att man skall ta ett samlat grepp i en stor utredning. I denna motion – som Daniel Tarschys angrep då och som han väl alltså bör minnas i någon mån – utvecklades det socialdemokratiska programmet på det här området. Detaljerna kommer att utvecklas allteftersom utredningarna fortsätter, och Daniel Tarschys får då ta del av dem.

DANIEL TARSCIHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den socialdemokratiska planen gick ut på att man skulle lägga ned den länsdemokratiska utredningen och en del andra utredningar till förmån för den stora utredning som skulle ta ett "samlat grepp". Men vi har aldrig fått reda på vad det samlade greppet skulle innebära, utan det är ständigt enbart argument till försvar för det bestående som har framförts från socialdemokratisk sida. Därför är det litet svårt att bilda sig en klar föreställning om vad det finns för bärande argument för att hela tiden bara avvakta, avvakta och avvakta.

Den berömda Hilding Johanssonska kon var ute och trampade på isen nu igen. Hilding Johansson frågade: Vad är det för ko på isen som gör att vi nu måste ta ett beslut? Detta är en fråga som han ofta har ställt.

Vill man avvakta det fjärran samlade greppet är det klart att man kan skjuta på alla reformer. Men medge att det är litet väl mycket begärt att vi bara skall vänta, vänta och vänta på en reform som vi inte ens vet vad den innebär! Varför inte i stället gå den traditionella reformistiska vägen, nämligen att steg för steg förändra detta samhälle?

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att förstå att man skulle lägga ned en utredning när man föreslår att den skall vidga sitt verksamhetsområde genom att ta upp ytterligare två utredningar – men det är möjligt att Daniel Tarschys och jag har olika språkbruk på den punkten.

När det sedan gäller frågan om reformismen har ju socialdemokratin aldrig fogat reform till reform utan att veta vart vi velat komma med dessa reformer. Vi vet däremot inte vart de borgerliga, som ändå har majoritet här och som nu sitter i regeringsställning, vill komma med sina olika reformförslag, som läggs fram ett och ett, det ena då och det andra då. Någon samlad bild av dessa förslag får vi inte. Därför vill vi ta ett samlat grepp på det här området.

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Fristående läns-
domstolar*

DANIEL TARSCHYS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Varje reform som vi genomför visar vart vi vill komma, men vi vet fortfarande inte vad det samlade greppet innebär. Fortfarande är socialdemokratin argument hela tiden argument till förmån för det bestående.

Kommunminister JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! I och för sig skulle jag kunna ägna hela mitt anförande åt en dialog med Hilding Johansson, men jag vill gärna framföra några, som jag hoppas, viktiga principiella slutsatser och allmänna reflexioner kring den här frågan.

Jag vill emellertid först säga att Hilding Johansson drar alldeles för långtgående slutsatser av några enstaka remissinstansers inställning. Jag är övertygad om att med den grundlighet som brukar känneteckna Hilding Johansson skulle han i de här sammanhangen vid en samlad överblick av remissinstanserna kunna finna att sällan har en statlig utredning så enhälligt blivit så positivt bemött av de remissinstanser som det här är fråga om, framför allt från de myndigheter som har en nära kompetensanknytning till länsdomstolarna, som exempelvis riksskatteverket.

Måhända är det också något märkligt då Hilding Johansson säger att man inte vet var man hamnar beträffande länsdemokratin. Jag vill bara erinra om att så tidigt som 1964 rådde stor samstämmighet mellan socialdemokratin och de nuvarande regeringspartierna om önskvärdheten av att arbeta fram ett större mått av länsdemokrati.

Det är vidare, som redan har antytts här, märkligt att Hilding Johansson radar upp vad han menar vara skäl för uppskov nu när frågan behandlas in pleno i kammaren. Det fanns möjligheter för Hilding Johansson och hans parti att motionera, och det fanns möjligheter för den socialdemokratiska företrädaren i utredningen att anmäla avvikande mening, men så har alltså inte skett.

Detta är inte bara en teknisk organisationsfråga inom domstolsväsendet och länsförvaltningen. Det är för mig och för regeringen en principfråga av mycket större räckvidd, och därför måste den, som Britta Hammarbacken påpekade, sättas in i ett större perspektiv.

Vi kan bara snabbteckna bakgrunden. Vi vet att den offentliga förvaltningen i vårt land liksom i alla välfärdsstater har undergått en mycket kraftig utveckling under senare decennier. Förvaltningsapparaten och författningsregleringens ständigt ökande omfattning och svåröverskådlighet gör att frågor om de enskildas rättssäkerhet inom förvaltningen i dag kommer i förgrunden på ett helt annat sätt än tidigare. Detta konstaterande – det vill jag bestämt framhålla – innebär icke någon som helst misstroendeförklaring av de myndigheter det här är fråga om. Vi måste ständigt ha dessa problem för ögonen och vidta de åtgärder som är möjliga för att förbättra medborgarnas förtroende för myndigheterna och över huvud taget skapa en positiv attityd till dessa.

Mot denna allmänna bakgrund var det utan tvivel riktigt att man under

1970-talet satsade på att förbättra förvaltningsförfarandet och förvaltningsrättsskipningen. De viktiga reformer som genomfördes 1971 efter många års förberedelser har redan apostroferats. Förvaltningsdomandet förbättrades genom reformerna beträffande regeringsrätten och kammarrätterna. Genom länsstyrelsereformen 1971 förstärktes också förvaltningsrättsskipningen på den regionala nivån.

De nuvarande regeringspartierna har biträtt dessa reformer. I den mån det har framkommit kritik har den gått ut på att reformarbetet snarast gick för långsamt och i vissa avseenden hade en otillräcklig ambitionsnivå.

Det är enligt min mening en mycket angelägen uppgift att fortsätta det reformarbete som inleddes i början av 1970-talet, ytterligare förbättra förvaltningsförfarandet, förstärka förvaltningsrättsskipningen och över huvud taget verka för att stärka allmänhetens förtroende för myndigheterna och myndighetsutövningen.

Det är här man skall sätta in frågan om fristående länsdomstolar i sitt rätta principiella sammanhang. Den är alltså ett viktigt led i regeringens strävanden på dessa områden. Det innebär att man på denna centrala punkt fullföljer och fullbordar 1971 års förvaltningsdomstolsreform. Man gav där regeringsrätten samma ställning som högsta domstolen och kammarrätterna i princip samma ställning som hovrätterna. Men i fråga just om den första instansen stannade man på halva vägen. De nya domstolarna förblev knutna till länsstyrelserna och gjordes inte fullt ut till fristående domstolar som tingsrätterna inom den allmänna domstolsorganisationen.

Jag minns mycket väl att det redan 1971 från en del håll hävdades att man borde ha tagit steget fullt ut på denna punkt. Den organisation man stannade för vill jag uppfatta som en övergångsföreteelse. Sedan man väl tagit beslutet om att bygga upp en verklig organisation med allmänna förvaltningsdomstolar, måste det vara ofrånkomligt att förr eller senare ge den en utformning som fullt ut svarar mot det mönster som utformats för våra domstolar i allmänhet. Jag förstår inte annat än att detta är både logiskt och principiellt riktigt, och det är det steg som nu föreslås i den proposition vi behandlar.

Jag har i departementschefsanförandet i propositionen anfört att det är min allmänna grundsyn att de principer som ligger till grund för domstolsväsendets uppbyggnad i vårt land bör gälla även i fråga om länsdomstolarna i den mån inte – det vill jag gärna tillägga – avgörande praktiska skäl talar för avvikelser. Dessa principer har utformats i allmän enighet och med de enskildas rättssäkerhet för ögonen. Det är därför enligt min mening avvikelserna som skall motiveras, och inte tillämpningen av den normala ordningen.

Jag har redan konstaterat att länsdomstolarnas administrativa anknytning till länsstyrelserna avviker från den ordning som gäller för domstolarna i övrigt i vårt land. Jag kan inte finna att några sakliga skäl kan anföras för denna avvikelse. Detsamma gäller om de skillnader som föreligger i fråga om bl. a. domartillsättningar och domarbanans utformning.

En utbredning av länsdomstolarna markerar ytterligare deras självständighet och integritet. En sådan reform ligger också i linje med den allmänna

strävan under senare år att såvitt möjligt skilja mellan förvaltning och rättsskipning. Denna strävan hänger bl. a. samman med att förvaltningsmyndigheterna har att i olika hänseenden företråda det allmännas intresse, medan det vid förvaltningsdömande gäller att avgöra frågor om enskildas rätt mot det allmänna. Det är en viktig principiell skillnad.

Det anses som en självklarhet och råder ingen debatt om att de allmänna domstolarna skall vara organisatoriskt skilda från t. ex. åklagar- och polismyndigheterna. På samma sätt måste det enligt min mening vara riktigt att skilja ut länsskatterätten från de enskildas motparter i skattemålen. I dag hör de alltså till samma myndighet. Det måste, som jag anför i propositionen, fästas stor vikt vid att både tjänstemän vid länsdomstolar och flera remissinstanser vitsordat att en reform av denna innebörd verkligen kan öka allmänhetens tilltro till domstolarnas självständighet och opartiskhet.

Även andra synpunkter talar i samma riktning, exempelvis det förhållandet att vi har domstolsverket som en central förvaltningsmyndighet för domstolväsendet. Det är en uppenbar brist att inte även länsdomstolarna sorterar under domstolsverket. Jag menar att man därigenom skulle kunna skapa möjligheter till central överblick, resurs- och personalplanering etc.

Hilding Johansson och andra talare har mycket riktigt pekat på de ansträngda förhållandena vid länsdomstolarna när det gäller bristande resurstilldelning. Jag vill framhålla att en avgörande faktor i det sammanhanget har varit att det nu är fråga om 24 små enheter utan organisatoriskt samband vare sig inbördes eller med de högre instanserna i förvaltningsdomstolsorganisationen.

Tyngdpunkten i länsdomstolarnas arbete ligger ju på skatteområdet. Här tillkommer ytterligare en synpunkt som jag lägger stor vikt vid. Vi har gjort stora satsningar på en effektivare skattekontroll och en effektivare skatteinbringning – inte minst de senaste två åren har stora personella satsningar gjorts – och vi tog nyligen en proposition om kronofogdemyndigheterna. Det är då för mig uppenbart och logiskt att vi också måste satsa på skatterättsskipningen. Detta är inte bara en resurs- och effektivitetsfråga. Det är lika mycket en fråga om att tillgodose de enskildas rättsskyddsintresse och värna om de skattskyldigas förtroende för skatterättsskipningen. Jag fäster särskild vikt vid att riksskatteverket, just den myndighet jag apostroferade, har tillstyrkt den föreslagna reformen utifrån skatteförvaltningens synpunkter.

Över huvud taget har, som jag redan inledningsvis antydde, förslaget fått ett utomordentligt gynnsamt mottagande vid remissbehandlingen. Det har tillstyrkts av regeringsrätten, samtliga kammarrätter, de hovrätter som yttrat sig, justitiekanslern, justitieombudsmannen och Sveriges advokatsamfund.

Hilding Johansson åberopade, om jag minns rätt, tre länsstyrelser, som var en aning tveksamma. Men jag vill foga till att bilden fullständigas på ett helt annat sätt om vi därtill lägger att 17 länsstyrelser förordar ett principbeslut om fristående länsdomstolar.

Mot denna bakgrund är det förvånande att socialdemokraterna i konstitutionsutskottet yrkat avslag på propositionen. De har, som jag redan antytt,

haft möjligheter att i utredningen anföra avvikande mening och att väcka motion i anslutning till propositionen.

Jag säger inte detta för att direkt politiskt polemisera utan därför att jag för min del beklagar att ett principbeslut inte kan fattas i enighet i denna fråga. Vi skall väl ha delade meningar i många sakfrågor, men det har såvitt jag förstått under mina 20 år i riksdagen hört till våra traditioner att försöka vara ense i frågor som rör domstolsväsendet. Vårt arbete i departementet i frågan har också varit inriktat på samförstånd, något som vi också, vilket jag har betonat, har nått i utredningen.

Jag förmenar alltså att något bärande skäl för avslag inte har anförts. Att organisatoriska detaljfrågor återstår att lösa är i och för sig ingenting märkligt. Tvärtom fattar riksdagen ofta principbeslut innan detaljarbetet sätts i gång. Självva principfrågan kan inte påverkas av de närmare organisatoriska övervägandena.

Med min grundsyn är det alltså uteslutet att vidare överväganden i detaljfrågor skulle kunna leda till att man avstår från att bryta ut länsdomstolarna.

Vi får här en klar markering av regeringens intresse för frågorna om de enskildas rättsskydd inom förvaltningen. Jag är övertygad om att socialdemokraterna hyser samma principiella uppfattning, men logiken hade enligt min mening då närmast bjudit att man slutit upp kring det enhälliga utredningsförslaget. Så sker inte nu, och det är bara att konstatera som ett faktum, som jag inte i övrigt skall politiskt kommentera.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först konstatera att vi tycks vara överens på två mycket väsentliga punkter. Den första är att det inte finns anledning till någon misstroendeförklaring mot de institutioner som hittills handlagt dessa ärenden och att de har en självständig ställning redan nu. Den andra är att vi alla vill värna om rättssäkerheten. Men sedan går våra meningar delvis isär.

Av de gjorda inläggen, särskilt av kommunministern, har jag fått det intrycket att reformen på detta område skall ses som ett led i förverkligandet av länsdemokratin. För min del har jag emellertid uppfattat länsdemokratin innebörd så att man för över uppgifter till landstingen. I det här fallet förstärker man ju inte landstingen utan upprättar självständiga domstolar. Men när man gör detta plockar man bort arbetsuppgifter från länsstyrelserna.

Då är min fråga: Vilka uppgifter skall länsstyrelsen ha på sikt? Skall den avlövas undan för undan genom att man plockar bort den ena uppgiften efter den andra så att man, efter att ha hållit på med detta en tid, kan konstatera att länsstyrelserna kan avskaffas? I stället för att principiellt behandla vilka uppgifter länsstyrelsen skall ha är man inne på den linjen att den skall berövas olika uppgifter. Det sker bl. a. på det näringspolitiska området.

Den som uppmärksam lyssnade på debatten i förmiddags fick det intrycket att man då ville ta bort uppgifter från länsstyrelserna. Det finns

också andra sådana förslag, och nu kommer ett sådant. På det sättet får man inte riktigt veta vilka intentioner som finns på detta område. Om det är ett led i strävandena att minska länsstyrelsernas uppgifter, i en successiv avveckling av länsstyrelserna, säg då det!

Vi behöver från början få klarhet på den punkten.

Jag har hela tiden ställt mig frågan: Varför skall detta beslut fattas i vår? Jag har respekt för att man vill markera självständighet och integritet, och jag kan förstå att man vill skapa nya karriärvägar osv. Men varför skall beslutet fattas just i vår?

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Om jag förstår Hilding Johansson rätt, så hade han av mitt anförande dragit slutsatsen att detta skulle vara ett led i förverkligandet av länsdemokratin. Inte alls, Hilding Johansson! I så fall måste jag ha uttryckt mig dunkelt. Det är tvärtom så att jag betraktar detta som artschild från länsdemokratifrågan. Det handlar här om en principfråga: Skall länsdomstolarna byggas upp på samma sätt och ha samma status som vårt reguljära domstolsväsende? Det är således icke fråga om att avlöva länsstyrelserna i det här sammanhanget.

Har man den principiella inställningen att länsdomstol bör inordnas i det reguljära domstolsväsendet, så kan inte jag heller, Hilding Johansson, finna något samband – vilket Hilding Johansson åberopade i sitt första inlägg – mellan OPAL-utredningen och länsdemokratiutredningen.

Som jag bedömer det är frågan artschild från de länsstyrelseuppgifter som vi har i nuläget och som vi kommer att ha i framtiden. Det finns ingen principiell koppling mellan dessa båda frågor. Därför finner jag det egendomligt, att man kopplar dessa till länsdemokratitankarna.

Jag vill gärna säga att jag inte tror att Hilding Johansson gör anspråk på att uttrycka sig med säkerhet, när han i sitt första anförande antar att antalet mål inte skulle räcka till. Vi har nu tre domstolar i varje län. Vi får alltså en. Hilding Johansson drog slutsatsen att vi får ökade kostnader. Självklart får vi det – om jag minns rätt beräknas de i utredningen till preliminärt 8 miljoner. Men vi får ökade utgifter oavsett den principiella ställning vi ger länsdomstolarna, om vi vill ha bättre effektivitet och avbetning av målbalanterna som i dag är av den omfattningen att de varken för den enskilde eller ur allmän synpunkt kan vara annat än negativa. Kostnadsaspekten skall man inte överdriva i sammanhanget.

Herr talman! Jag skulle gärna ha tagit upp en principdebatt med Hilding Johansson om länsdemokratitanken, men dels hör en sådan debatt inte till ämnet, dels är timmen sen. Jag hoppas att vi längre fram får tillfälle att föra en meningsfull dialog kring den problematiken.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tar sikte på vad Johannes Antonsson sade i slutet av sitt anförande. Jag skall gärna gå in i en dialog om länsdemokratin. Men kan man skilja bort frågan om länsdomstolarna från frågan om länsstyrelsernas

ställning? Såvitt jag förstår går det inte alls. Även om man tar bort alla andra befogenheter från länsstyrelsen, så kan man låta den här vara kvar. Den tanken är man tydligen inte inne på. Vad skall länsstyrelserna göra? Det måste vi ändå klara ut på sikt.

Sambandet med OPAL-utredningen är ju alldeles uppenbart. Man kan väl knappast sysselsätta sig med länsstyrelsernas organisation utan att gå in på den här frågan. Märk väl att när jag återopade uttalandet från länsstyrelsen i Västerbotten var det inte av en slump utan därför att landshövdingen i Västerbotten är ordförande i OPAL-utredningen. Han har som landshövding inte kunnat tillstyrka länsdomstolsutredningens förslag. Han har sett sambanden här och har närmare velat utreda frågan, och jag har under ärendets behandling blivit övertygad om att man måste se på de samband som här finns för att klara upp saken.

WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! I den motion, 1977/78:1887, som jag själv och en del övriga riksdagsledamöter från Älvsborgs län väckte i anslutning till propositionen om fristående länsdomstolar görs inga invändningar mot att dessa domstolar skiljs från länsstyrelsen. Vi tror tvärtom att det är en riktig åtgärd. Men i och med att denna skilsmässa äger rum, kan det finnas anledning att närmare överväga var de nya länsrätterna skall förläggas. Det finns det anledning att fundera över i Älvsborgs län, men även i en hel del andra län.

Vi är på det klara med att det finns mycket som talar för att de förläggs i residensstäderna. Det kan finnas behov av nära kontakter mellan länsstyrelse och en fristående länsdomstol. Den personal som skall följa med från länsstyrelsen till länsdomstolen har i betydande utsträckning fast förankring i residensstaden, och många residensstäder har också ett för befolkningen i länet centralt läge. Det är alltså troligt att i de flesta fall övervägande skäl talar för att länsdomstolen blir kvar i residensstaden, även om den skiljs från länsstyrelsen. Men vi tycker inte att man skall anse att det är så självklart som de som skrivit propositionen tycks tro.

Länsdomstolarna blir dock en ny utväxt inom den offentliga sektorn, och deras lokalisering bör prövas med hänsyn till alla de skäl som kan vara relevanta. Vi har med vår motion velat fästa riksdagens uppmärksamhet på att hänsynstagande till regionalpolitiska skäl också måste läggas in, när man prövar de nya domstolarnas lokalisering.

Några länsstyrelser har under remissbehandlingen uppmärksammat denna syn. Den har inte helt kommit bort i propositionen men nästan.

Utskottet har vid behandlingen av vår motion varit något mera förstående och erkänt betydelsen av att man prövar även de regionalpolitiska skälen vid val av lokaliseringsort för de nya domstolarna. Men utskottet menar att det föreliggande förslaget ger regeringen sådan möjlighet och uttrycker sig på följande sätt: "Det kan därför förutsättas att regeringen vid sin prövning av frågan undersöker om regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl i särskilda fall kan motivera att länsrätten förläggs till annan ort än residensstaden." Det är bra att detta sägs, men det vore onekligen ännu bättre om

riksdagen sade ifrån att de regionalpolitiska bedömningarna alltid skall finnas med och väga tungt när lokaliseringsbesluten fattas. Om riksdagen gjorde ett sådant uttalande skulle nämligen regeringen behöva göra någon form av utredning för varje län där samtliga synpunkter, även de regionalpolitiska, kunde vägas in.

Lika väl som vi alltför ofta möts av synpunkten att alla myndigheter med riksomfattande kontakter hör hemma i Stockholmstrakten, eller åtminstone i dess omedelbara närhet, lika ofta förlägger man av slentrian huvuddelen av all regional service till residensstäderna. Många gånger kan detta vara både rationellt och riktigt, men ibland skulle sådan service kunna förmedlas lika bra eller kanske t. o. m. bättre från en annan kommun. Om en sådan alternativ förläggning dessutom ger bättre spridning åt eftertraktade sysselsättningstillfällen, så borde det inte vara svårt att välja ett dylikt alternativ, åtminstone inte för politiker som vill sträva efter större jämlikhet i fråga om fördelning av sysselsättningstillfällena.

Med hänsyn till utskottets positiva skrivning, såsom jag uppfattar den, skall jag inte ställa något yrkande, utan förlitar mig på att regeringen verkligen gör seriösa undersökningar av alternativa lokaliseringssorter innan de definitiva besluten fattas.

I detta anförande instämde Maj Pehrsson (c).

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag kan i långa stycken instämma i kommunminister Antonssons principiella deklARATIONER här. Jag tror att vi alla delar uppfattningen att den enskildes rättsliga ställning skall stärkas så långt det är möjligt. Det är egentligen bara herr Antonssons slutsats som jag inte kan dela när han här redovisar sin allmänna syn på dessa frågor.

På ett par punkter tycker jag att åsikter som framförts av Hilding Johansson förtjänar att ytterligare understrykas. Jag tror också att det finns anledning att säga att varken majoriteten eller reservanterna i den här frågan skall ta alltför starkt på vad remissinstanserna framfört. Jag tror att Johannes Antonsson lika väl som jag känner till hur denna fråga har handlagts i olika sammanhang och att remissresultatet delvis är en följd därav.

Det som gav mig särskild anledning att gå in i debatten var att Johannes Antonsson sade att det finns goda skäl för att göra domstolarna självständiga även inom detta område men därefter tillade: om inte avgörande praktiska skäl talar däremot. Jag tyckte att detta var ett mycket viktigt påpekande.

Kommunministern vet f. n. inte om det finns några övervägande praktiska skäl som talar emot att bryta ut domstolarna. Han vet inte detta därför att den utredning som sysslar med konsekvenserna av omorganisationen inom länsstyrelserna, inte är färdig med sitt arbete. OPAL-utredningen är ingen utredning som sysslar med detaljfrågor, och avsikten är inte heller att utredningen i fortsättningen skall ta upp organisatoriska detaljfrågor till bedömning. Det gäller betydelsefulla och viktiga frågor om länsstyrelsens funktioner i framtiden, där jag tyvärr nödgas konstatera att den borgerliga

regeringen är på väg att med åtskilliga förslag bryta sönder ett logiskt uppbyggt förvaltningssystem – något som vi känner stark oro för. Kommunministern vet att OPAL-utredningen arbetar med åtminstone fyra fem olika alternativ för att kunna ställa till rätta konsekvenserna av vad ett genomförande av en utbrytning av domstolarna skulle kunna leda till. Vi vet att det blir ett dåligt underlag för juristerna inom den verksamhet som länsstyrelserna nu har med dess uppdelning på olika avdelningar och att det tarvar särskilda åtgärder för att samla den juridiska sakkunskapen inom länsstyrelserna.

Enligt min mening är de frågor som OPAL-utredningen utreder av sådan betydelse, att jag anser det självklart att kommunministern när utredningen är färdig kommer att förelägga riksdagen dem och att de inte kan avgöras av regeringen, därför att de innebär så genomgripande förändringar i den länsstyrelseorganisation som byggdes upp 1971 med betydelsefulla konsekvenser. Det är mot den bakgrunden och mot bakgrunden av det förslag länsdemokratiutredningen kommer med som vi har velat skjuta på avgörandet av frågan. Reservanternas ställning i denna fråga skall inte tolkas så att vi på det här stadiet motsätter oss att länsdomstolarna bryts ut. Vi vet inte detta ännu. Vi måste studera konsekvenserna. Men det har inte funnits någon möjlighet att så att säga bordlägga frågan när den nu kommit upp i riksdagen.

Vi har inte tagit slutlig ställning i frågan. Vi vill först se vilka konsekvenser det blir för länsstyrelsernas fortsatta verksamhet. Och vad vi vill är egentligen att regeringen gör en paus ett tag så att vi får se vad OPAL-utredningen kan komma fram till. Resultatet av den förmodar jag inte ligger alltför långt framåt i tiden.

Jag tycker att det kommunministern själv sade här kraftigt underströk, att om avgörande praktiska skäl skulle tala emot det, så bör man inte bryta ut domstolarna. Vi vill se – och det tycker jag vi kunde få göra tillsammans med kommunministern – om det finns några sådana avgörande skäl. Av vad vi hittills sett av det arbete som är på gång förefaller det inte omöjligt att de praktiska konsekvenserna av att bryta ut länsdomstolarna är av den arten att man har anledning att verkligen tänka sig för.

Det är så reservanternas hållning i frågan skall ses – inte som ett formellt avslag på förslaget att bryta ut domstolarna, utan som en önskan att tillsammans med departementet få tid att överblicka vilka konsekvenser det här kommer att få för länsstyrelsernas fortsatta verksamhet.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag kan helt dela Hans Gustafssons slutsats när det gäller sambandet mellan OPAL-utredningen och länsdemokratiutredningen. Självfallet kan man inte bedöma dessa två utredningar skilda från varandra. De löper ganska parallellt. Däremot finns det enligt min värdering en helt annan, principiell skiljelinje mellan länsdomstolarna i deras egenskap av domstolar och länsförvaltningen i övrigt.

Jag skulle inte ha tagit till orda om inte Hans Gustafsson sagt att man ifrån

den borgerliga regeringens sida är på väg att bryta sönder ett logiskt uppbyggt förvaltningssystem. Jag kan gärna koppla det till Hilding Johanssons fråga: Vad blir kvar av länsstyrelserna – skall man avlöva dem?

Nej, det är ingalunda så. Jag har i offentliga sammanhang – där vi gemensamt varit på sammankomster, Hans Gustafsson, Hilding Johansson och jag – sagt att man inte skall avlöva länsstyrelserna. Det är ingen som i dag hävdar att skatteavdelningen, som är mycket stor inom länsstyrelsen, skall rubbas eller ändras. För den administrativa enheten är det likadant, liksom för planenheten och den juridiska enheten. Vi har också vissa tjänstemän, länsantikvarier, länsveterinärer m. fl. Vi har den viktiga frågan om fastighetsbildningen, lantmäteriet, och vi har naturvårdsenheten och försvarsenheten. Vi skulle kunna hitta många sådana uppgifter som det är naturligt att låta ligga kvar i den länsförvaltning vi har.

Jag skall inte dra upp en debatt om länsdemokrati på annat sätt än genom några konstateranden. Om man ser på de tre nivåerna i vårt samhälle är det enkelt att konstatera att riksdagens och regeringens arbete spänner över hela samhällsfältet. I stort sett har vi samma förhållande på den primärkommunala nivån. Kommunernas arbetsuppgifter spänner på deras nivå över hela samhällsfältet. Men när vi kommer till den regionala nivån har de folkvalda självstyrelseorganen, landstingen, utvecklats till att bli i stort sett sjukvårdskommuner.

Det är därför jag frågar mig om vi som långsiktigt perspektiv ändå inte skall ha en successiv förskjutning av den politiska tyngdpunkten i vissa regionala beslut till just de folkvalda självstyrelseorganen, landstingen. Hur skall vi kunna motivera en artskillnad, en principskillnad, här på våra tre nivåer i samhället?

Det är inte fråga om att rusa i väg. Denna ståndpunkt i fråga om länsdomstolarna har de nuvarande regeringspartierna haft i årtal och voterat för i kammaren.

Jag skall inte ta upp en debatt om länsdemokratin i annan mening, men jag konstaterar således att de enheter som jag här räknat upp och en del andra, som jag inte på stående fot kommer ihåg, såvitt jag kan bedöma naturligen kommer att finnas kvar. Det är naturligt därför att det finns ett visst samordningsbehov på den regionala nivån för varje regering, oavsett partifärg. Därför kan det inte bli fråga om att avlöva länsstyrelserna. Men länsdemokrati är inte heller bara att flytta över uppgifter från länsstyrelse till landsting, utan det är enligt min mening lika mycket att decentralisera ner möjliga funktioner att hantera på den regionala nivån från den centrala statsmakten, från de centrala ämbetsverken, och att stärka kommunernas möjligheter när det gäller de lokala uppgifterna inom länet.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag skall endast yttra mig beträffande länsrättens placering.

Vad som föranlett mig att ta till orda är att talaren från Älvsborgs län här nyss menade att i en hel del andra län utöver Älvsborgs län kunde man tänka

sig en annan placering än i residensstaden. Jag vill då erinra om att såväl utredningen, länsdomstolkommittén, som kommunministern uttalat att utgångspunkten bör vara att länsrätten skall förläggas till denna.

Jag vill också framhålla att utskottet för sin del talar om att man endast i "särskilda fall" kan tänka sig en annan placering än i residensstaden. Oerhört mycket talar för att förläggningen, utom i något undantagsfall, bör vara till residensstaden, och jag tycker det är angeläget att detta blir framfört i debatten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag är ledsen om jag tvingar upp kommunministern genom att säga att jag befärad att den nuvarande regeringen håller på att bryta sönder ett logiskt uppbyggt förvaltningssystem. Den diskussionen får vi naturligtvis ta vid ett annat tillfälle. Det är så här i kammaren att vi ibland på kvällarna brukar ägna oss åt en debatt om den regionala samhällsförvaltningens organisation. Där har vi inte bara sagt utan också försökt bevisa att det är på det här sättet.

I denna sena timme vill inte heller jag dra upp en länsdemokratidiskussion. Vi får säkert flera tillfällen till det utöver dem som vi redan har haft här i kammaren för kort tid sedan. Men ett par punkter vill jag beröra eftersom kommunministern tog upp dem.

Kommunministern säger att han vill decentralisera ner på den regionala och lokala nivån. Det tycker jag är en bra ambition som vi kan vara överens om att försöka förverkliga. Men det blir i det närmaste omöjligt om den borgerliga regeringen skall ta bort de organ som man skall delegera till. Om man skall avlöva länsstyrelserna och göra dem till någon sorts regionala kammarrätter, så tar man ju bort de organ som man skulle kunna lägga ner beslutanderätten till i de viktiga frågor som ämbetsverken i dag har hand om.

Vidare talar kommunministern om att vi har riksdagen på det övergripande planet för hela riket, men att vi på den regionala nivån har två organ. Det är ju inte svårare än att kommunerna fattar beslut i kommunala frågor på det lokala planet, landstingen fattar beslut i kommunala frågor på det regionala planet och länsstyrelserna fattar beslut på det regionala planet i statliga frågor. De lokala kommunerna samordnar ju inte uppgifter för andra kommuner. Men om landstingen skall samordna uppgifter både för andra kommuner och för den statliga sektorsverksamheten, så blir ju detta resultatet. Vi skall inte ge oss in i den diskussionen. Vi får säkert många många tillfällen att klara upp denna problematik. Jag har bara velat säga detta med anledning av de små kommentarer som kommunministern gjorde på den här punkten. Vi skall inte nu ta tiden i anspråk för den diskussionen.

Vad som egentligen gjorde att jag begärde ordet var att kommunministern sade att vi har samma uppfattning att OPAL-utredningen har anknytning till länsdemokratiutredningen men att vi inte har uppfattningen att OPAL-utredningen har anknytning till länsdomstolarnas utbrytning. Det är ju där

som OPAL-utredningen har en av sina allra viktigaste uppgifter. Vi vet ju, både Johannes Antonsson och jag, att det är just den uppgiften som OPAL-utredningen nu jobbar med. Den jobbar med frågan hur man skall ordna förhållandena för den juridiska expertisen på länsstyrelserna sedan man brutit ut länsdomstolarna med därav följande konsekvenser för den juridiska expertisen. Därför är väl sambandet alldeles självklart. Jag tror inte att någon av oss i dag kan dra slutsatsen att det inte går att lösa den frågan. Jag vill inte dra den slutsatsen. Men vi vill se vilken lösning man kan komma fram till i OPAL-utredningen. Det är möjligt att den utredningen kan hitta en lösning som är väl förenlig med en utbrytning av domstolarna, men så länge vi inte fått oss det förevisat tycker vi att vi borde vänta med beslut i frågan.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och säga att OPAL-utredningens huvuduppgift är att ta ställning till planeringsenheternas fortsatta uppgifter. Det har enligt min värdering ingenting principiellt att göra med frågan om länsdomstolarnas inordnande under det reguljära domstolsväsendet. I princip menar jag att detta är två artskilda uppgifter.

Fortfarande har jag dock samma mening som Hans Gustafsson, att OPAL-utredningen och länsdemokratiutredningen icke kan särbehandlas utan måste ses i ett sammanhang.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill gärna försöka få ut något positivt ur den här debatten med kommunministern. Han räknade upp en rad uppgifter som enligt hans mening skall ligga hos länsstyrelserna. Det noterar jag med tillfredsställelse, och det skall jag komma ihåg när vi arbetar med frågan i länsdemokratiutredningen, om kommunministerns partivänner där vill flytta dessa uppgifter.

Men det är väl ändå på det sättet att OPAL-utredningen måste diskutera hur länsstyrelserna skall organiseras även i den situationen att man flyttar ut länsdomstolarna? Hur länsstyrelserna då skall organiseras vet vi ingenting om, och en av mina huvudinvändningar är att riksdagen nu skall fatta beslut utan att veta hur länsstyrelserna skall vara organiserade sedan riksdagen fattat ett beslut om att bryta ut länsdomstolarna. Det är otvivelaktigt en mycket stor svaghet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hilding Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl.

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

*Fristående läns-
domstolar*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hilding Johansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 148
Avstår - 4

§ 5 Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1977/78:27 angående verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1977 samt förslag om disposition av riksbankens vinst jämte motioner

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1977/78:28 med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag 1977/78:15 till ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank

1977/78:36 med anledning av i propositionen 1977/78:100 och i förslag 1977/78:19 framlagda förslag om anslag för budgetåret 1978/79 till riksgäldskontoret

1977/78:38 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster jämte motion

1977/78:39 med anledning av i propositionen 1977/78:100 gjord framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1978/79

1977/78:41 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1977/78:42 med anledning av i propositionen 1977/78:100 framlagt förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1978/79

Justitieukskottets betänkanden

1977/78:38 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1977/78:39 med anledning av propositionen 1977/78:156 med förslag till passlag jämte motion

Nr 144

Onsdagen den
17 maj 1978

Lagutskottets betänkanden

1977/78:29 med anledning av motion om förutsättningarna för likvidation av aktiebolag

1977/78:31 med anledning av motion om bilägares betalningsansvar vid s. k. tomtmarksparkering

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 8 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle socialutskottets betänkande nr 32 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden och trafikutskottets betänkande nr 18 sättas sist.

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 23.49.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert